ΕΣΤΙΑ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ
ΛΑΥΡΙΩΤΟΥ
ΑΥΞΩΝ ΑΡΙΘ.

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΕΝΑΤΟΣ

1885

[ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ—ΙΟΥΝΙΟΣ]

ΤΙΜΑΤΑΙ ΦΡ. 6—ΔΕΔΕΜΕΝΟΣ ΦΡ. 8

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Μητροπόλεως
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ

ΑΘΗΝΗΣΙ
Γ. ΚΑΣΔΟΝΗΣ, ΕΚΔΟΤΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Γραφεῖον τῆς Ἑστίας: Ἐπὶ τῆς Δεωφόρου Πανεπιστημίου, 39
1885

'Αριθ. 481 — Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ Γ'.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Ιθ' — Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἔρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶναι ἐτήσιαι.— Γραφεῖον Διευθ. Ἐπὶ τῆς Λεωφ. Πανεπιστημίου 39. — 27 Μαρτίου 1885

ΑΙ ΤΑΝΑΓΡΑΙΑΙ ΚΟΡΑΙ

Μεταξὺ τῶν ἐν τῷ Πολυτεχνείῳ ἐκτεθειμένων συλλογῶν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας εἶνε καὶ ἡ τῶν Ταναγραίων κορῶν, μικρῶν ἀγαλματίων, ἅτινα οἰκειότερόν πως ὀνομάζονται ὑπὸ τῶν πολλῶν *κοῦκλαι*.

Πρὸ δεκαπέντε ἐτῶν ἀκόμη ἦσαν ἄγνωστα τὰ κομψὰ ταῦτα καλλιτεχνήματα τῶν ἀρχαίων. Ἐν ταῖς μεγάλαις συλλογαῖς ὑπῆρχόν τινα ἐξ αὐτῶν, ἀλλ' ἦσαν τόσον ὀλίγα, ὥστε οὔτε οἱ ἀρχαιολόγοι ἔδιδον μεγάλην προσοχὴν εἰς αὐτά, πολὺ δ' ὀλιγώτερον ὁ λοιπὸς κόσμος. Τὸ 1874 πρῶτον κατὰ τύχην, ὡς φαίνεται, ἀνεσκάφησαν τάφοι τινὲς περιέχοντες πολλὰς καὶ μάλιστα τὰς ὡραιοτάτας κόρας, αἵτινες τόσον ταχέως ἐδοξάσθησαν καὶ τόσον ἐπιζήτητοι ἐγένοντο, ὥστε ἄνευ ὑπερβολῆς δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἐζυγίζοντο ἀντὶ χρυσοῦ, αἱ δὲ μεγάλαι τιμαὶ τόσον ἐνεθάρρυναν τοὺς τυμβωρύχους, ὥστε αἱ ἀρχαὶ πολὺ ἐδυσκολεύθησαν νὰ τοὺς περιστείλωσιν. Ἐν διαστήματι δύο ἢ τριῶν ἐτῶν ἠνοίχθησαν περὶ τοὺς τρισχιλίους τάφους μόνον πέριξ τῆς ἀρχαίας Τανάγρας, καὶ τὰ μουσεῖα τῆς Εὐρώπης ἐπληρώθησαν αὐτῶν. Σήμερον τὸ μεταλλεῖον τοῦτο, τὸ πλουσιώτερον καὶ ἐπικερδέστερον πάντων τῶν μεταλλείων τῆς Ἑλλάδος, σχεδὸν ἐξηντλήθη, ἡ ζήτησις ὅμως ἂν καὶ ἐμετριάσθη, δὲν ἔπαυσεν ὁλοτελῶς· διὰ τοῦτο οἱ ἀρχαιοκάπηλοι κατέφυγον εἰς ἄλλο μέσον, τὴν κιβδηλοποιΐαν, ἥτις ἐτελειοποιήθη εἰς ἀληθῆ τέχνην οὐχὶ κατωτέραν τῆς τῶν Ταναγραίων τεχνιτῶν. Ὁ μᾶλλον ἐξησκημένος ὀφθαλμὸς δύναται ν' ἀπατηθῇ, διότι κατασκευάζονται ἐν μήτραις λαμβανομέναις ἀπὸ γνησίων ἀγαλματίων, τὸ χῶμα προέρχεται ἐπίσης ἀπὸ γνησίων συντετριμμένων, ὁ δὲ χρωματισμὸς εἶνε τόσον ἐπιτυχής, ὥστε ἀμφιβάλλεται ἡ γνησιότης αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τῶν καλλίστων τῶν ἐν τοῖς εὐρωπαϊκοῖς μουσείοις. Ἀκόμη καὶ λίαν λεπτὰς ῥίζας χόρτων προσκολλῶσιν ἐπ' αὐτῶν, ὥστε νὰ φαίνηται ὅτι ἔμειναν πολὺν καιρὸν ὑπὸ γῆν. Ἵνα δὲ οἱ δύσκολοι πολλάκις ἀγοραστὰ ἀπατῶνται εὐκολώτερον, τὰ νοθεύματα ταῦτα στέλλονται ἐξ Ἀθηνῶν εἰς Τανάγραν καὶ πωλοῦνται ἐκεῖ ὑπὸ συνεταίρων κιβδηλοποιῶν εἰς τοὺς περιηγητάς, οἵτινες ἀποκομίζουσιν αὐτὰ εἰς τὰς πατρίδας των βεβαιότατοι πλέον περὶ τῆς γνησιότητός των, διότι τὰ ἠγόρασαν ἀπὸ *ἁπλοῦκῶν χωρικῶν*. Ἡ ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρία δύναται νὰ καυχηθῇ, ὅτι ἡ συλλογή της ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς γνησιότητος δὲν ἔχει ἐφάμιλλον ἐν Εὐρώπῃ· διότι πλὴν ὀλίγων τὰ πλεῖστα ἀγαλμάτια ἀνεῦρεν αὐτὴ ἐν τάφοις ὑφ' ἑαυτῆς ἀνασκαφεῖσιν· ἀλλὰ καὶ τὰ ὀλίγα ἀγορασθέντα παρ' ἰδιωτῶν εἶνε ἀναμφιβόλως γνήσια, διότι οἱ ἐπιτετραμμένοι τὴν ἀγορὰν αὐτῶν, ἐν Ἀθήναις ζῶντες καὶ ἔχοντες ἐν χερσὶ πολλὰ *ἀναμφιβόλως* γνήσια, συγκρίνοντες δὲ ταῦτα πρὸς ἄλλα *ἀναμφιβόλως* κίβδηλα, εὐκολώτερον ἠδυνήθησαν νὰ παρατηρήσωσι καὶ τὰς ἐλαχίστας διαφορὰς μεταξὺ τῶν πρώτων καὶ δευτέρων καὶ σὺν τῷ χρόνῳ νὰ ἐξασκηθῶσι τόσον πολύ, ὥστε ἡ ἀπάτη ν' ἀποβαίνῃ ἀδύνατος.

Οὕτω ἐπρόκειτο τὰ μικρὰ ταῦτα ἀγαλμάτια νὰ πλουτίσωσι σήμερον πολλούς, ἐν ᾧ εἶνε λίαν πιθανόν, ὅτι οἱ πλάσαντες αὐτὰ τεχνῖται δὲν ἀπελάμβανον πολλὰ ἀπὸ τῶν ἔργων των· τῷ ὄντι πολλάκις εὑρίσκονται ἐν ἑνὶ τάφῳ τοσαῦτα ἐξ αὐτῶν, ὥστε ἡ τιμή των πρέπει νὰ ἦτο οὐχὶ μεγάλη· τοῦτο ἦτο δυνατόν, διότι κατεσκευάζοντο εἰς μεγάλας ποσότητας ἐν ἐργοστασίοις, ἐν οἷς ὁ καταμερισμὸς τῆς ἐργασίας καθίστα τὴν παραγωγὴν εὐθηνήν· οἱ δὲ χρωματίζοντες τὰς κόρας δὲν ἦσαν καλλιτέχναι, ἀλλ' ἁπλοῖ ἐργάται λίαν ἐξησκημένοι εἰς τὸ ἔργον των. Πρέπει δὲ πάντοτε νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν, ὅτι τὰ μεταξὺ τῶν ὡραίων καὶ τῶν βιομηχανικῶν τεχνῶν κείμενα ἐπιτηδεύματα ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἦσαν λίαν ἀνεπτυγμένα· παράδειγμα ἔστωσαν αἱ λευκαὶ ἀττικαὶ λήκυθοι, αἵτινες ἐζωγραφοῦντο ἐπίσης ὑπὸ ἁπλῶν τεχνιτῶν, καὶ ὅμως τινὲς ἐξ αὐτῶν διακρίνονται τόσον πολὺ διὰ τὴν ἐλευθερίαν καὶ μεγαλοπρέπειαν τῶν γραμμῶν των, ὥστε νὰ τὰς ζηλεύωσι σήμερον καὶ σπουδαῖοι καλλιτέχναι. Κατ' ἀντίθεσιν δὲ πρὸς τοὺς χρόνους ἡμῶν, ἐν οἷς τὰ τεχνικὰ μέσα ἀναπτύσσονται γιγαντιαίως ἐπὶ βλάβῃ τῆς καλλιτεχνίας, ἐν τῇ ἀρχαιότητι αἱ ὡραῖαι τέχναι προεπορεύοντο τῆς καθαρᾶς βιομηχανίας, καὶ ἴσως τοῦτο εἶνε εἷς ἐκ τῶν λόγων, δι' ὃν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες δὲν προώδευσαν ἐν αὐτῇ τόσον, ὅσον ἠδύνατό τις νὰ περιμένῃ.

Ἐν Τανάγρᾳ δὲ φαίνεται ὅτι ἐν ἐποχῇ τινι συνυπῆρχον πάντες οἱ ἀπαιτούμενοι ὅροι, ἵνα προαχθῇ ἡ καλλιτεχνικὴ βιομηχανία. Ἡ πόλις αὕτη ἔκειτο, ὡς γνωστόν, ἐν τῇ ἀνατολικῇ Βοιωτίᾳ, παρὰ τὰ σύνορα αὐτῆς πρὸς τὴν Ἀττικὴν καὶ ὀλίγας μόνον ὥρας ἀπέχουσα τῆς θαλάσσης. Ἡ θέσις ὀνομάζεται σήμερον Γριμάδα, οἱ δὲ πέριξ κάτοικοι,, πάντες Ἀλβανοὶ ὄντες, ἀναγράφονται ἐν τῷ βαθμολογικῷ χάρτῃ τῆς κατ' ἐπαρχίας διαδόσεως τῆς παιδείας δι' ἑνὸς τῶν μελανοτέρων χρωμάτων φαίνεται ὅτι δὲν ἐννοοῦν νὰ διαψεύσωσι τὴν καὶ ἐν τῇ ἀρχαιότητι κακὴν φήμην τῶν Βοιωτῶν ὅσον ἀφορᾷ τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν. Καὶ ὅμως τότε οἱ Ταναγραῖοι τοὐλάχιστον φαίνεται ὅτι διέφερον τῶν λοιπῶν κατοίκων τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας· ἡ Κόρινναα ἐγεννήθη ἐν Τανάγρᾳ, ἐνταῦθα εὑρίσκονται ἀγγεῖα ἀρχαιότερα τῆς ἐποχῆς τοῦ Περικλέους μαρτυροῦντα ἂν ὄχι ἄλλο, ἀλλὰ τοὐλάχιστον ὅτι ἡ Τανάγρα εὑρίσκετο εἰς διηνεκῆ ἐπαφὴν μετὰ τῶν Ἀθηνῶν· γινώσκομεν μάλιστα ὅτι καὶ εἷς τεχνίτης ἀγγειοπλάστης Ἀθηναῖος εἰργάζετο ἐν Τανάγρᾳ. Τοῦτο δὲ εἶνε λίαν φυσικόν, ἀφοῦ ἡ πόλις ἔκειτο, ὡς εἴπομεν, οὐχὶ πολὺ μακρὰν τῶν συνόρων τῆς Ἀττικῆς.

Ἀλλὰ τὰ μικρὰ ταῦτα πλεονεκτήματα δὲν ἐξήρκουν, ἵνα ἀνυψώσωσι τὴν Τανάγραν εἰς μεγάλην πόλιν καὶ μέχρι τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου οὐδεὶς κατώρθωσε νὰ στερήσῃ τοὺς Θηβαίους ἐπὶ πολὺν χρόνον τῆς ἡγεμονίας σχεδὸν ἐφ' ἁπάσης τῆς Βοιωτίας. Ὁ υἱὸς τοῦ Φιλίππου ὅμως κατέστρεψε τὰς Θήβας ἐκ θεμελίων τὸ 336 πρὸ Χριστοῦ καὶ αἱ μικραὶ πόλεις ἐγένοντο αὐτόνομοι. Ἡ σχετικὴ εἰρήνη, ἧς αἱ βοιωτικαὶ πόλεις ἐπὶ τῶν διαδόχων τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀπήλαυον, ἡ ἀναπτυχθεῖσα ἐπιμιξία διαφόρων λαῶν, καὶ ἡ εὐφορία τῆς χώρας φαίνεται ὅτι ἐπέδρασαν εὐνοϊκῶς ἐπὶ τῆς εὐημερίας τῶν κατοίκων τῆς Τανάγρας· ὁ δὲ περιορισμὸς τῶν ἐλευθεριῶν τοῦ δήμου ἐμείωσε τὸ ὑπὲρ τῆς πολιτείας ἐνδιαφέρον, ἐδάμασε τὸ φιλοπόλεμον πνεῦμα, κατέστειλε τὰ λίαν σφοδρὰ πολιτικὰ πάθη, καὶ οἱ ἄνδρες ἐτράπησαν ἐπὶ τὴν εὐζωίαν· διότι ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἀνάγκην νὰ ἐνδιαφέρηται περί τινος πράγματος, καὶ ὅταν τὸ βῆμα καταπέσῃ, ἡ δὲ ἀρχαία ἀγορὰ μεταβληθῇ εἰς σημερινήν, τότε καὶ οἱ εἰς αὐτὴν φοιτῶντες πάσχουσιν ἀνάλογον μεταβολήν. Τὰ δύο δὲ ταῦτα πράγματα, ἡ εὐημερία καὶ ἡ εὐζωία, εἶνε αἱ πηγαὶ αἱ τρέφουσαι τὰς μικρὰς ὡραίας τέχνας, τὴν καλλιτεχνικὴν βιομηχανίαν ἢ βιομηχανικὴν καλλιτεχνίαν.

Ὅτι ἐν Τανάγρᾳ ἐπὶ τῶν διαδόχων τοῦ Ἀλεξάνδρου ἤκμαζε τὸ ἐμπόριον καὶ ποιά τις τιμοκρατία ἀπεδείχθη κατ' ἐμὲ ἐσχάτως ἀρκεῖα ἐκ τῆς παρατηρήσεως, ὅτι τὰ ἐν Ἰταλίᾳ εὑρισκόμενα ἄπειρα ἀρχαῖα ἀγγεῖα μέχρι μὲν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου περίπου ἀκολουθοῦσι τὸν ῥυθμὸν ἄλλων ἑλληνικῶν πόλεων, πρὸ πάντων τῆς Κορίνθου καὶ τῶν Ἀθηνῶν, ἀπὸ δὲ τῆς ἐποχῆς ταύτης ὑπερισχύουσιν οἱ Βοιωτοί· τοῦτο δηλοῖ, ὅτι διενηργεῖτο ἐμπόριον μεταξὺ Βοιωτίας καὶ Ἰταλίας, εἰσήγοντο δὲ ἐκ τῆς πρώτης εἰς τὴν δευτέραν ἱκανὰ ἀγγεῖα, ὥστε νὰ ἐπιφέρωσι μεταβολὴν τοῦ συρμοῦ.

Ἀλλὰ καὶ ἐὰν οὐδεμία ἄλλη ἀπόδειξις τῆς βιομηχανίας καὶ τοῦ ἐμπορίου τῶν Ταναγραίων καὶ τῆς ἐκ τούτων πηγαζούσης εὐπορίας καὶ εὐζωίας αὐτῶν ὑπῆρχεν, αἱ ἐν τοῖς τάφοις εὑρισκόμεναι κόραι θὰ ἦσαν ἱκανὸν τεκμήριον καὶ τούτου καὶ τοῦ ὅτι οἱ Ταναγραῖοι ἀπελάμβανον τοῦ πλούτου των μετὰ καλαισθησίας καὶ ὡς ἄνθρωποι ἀναπτυγμένοι. Τῷ ὄντι τὰ καλλιτεχνικὰ ταῦτα ἀθύρματα δεικνύουσιν, ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι ἦσαν ἱκανῶς ἀνεπτυγμένοι, ὥστε νὰ εὑρίσκωσι μεγάλην ἡδονὴν εἰς καθαρῶς πνευματικὰ προϊόντα, νὰ παραγγέλλωσιν ἢ ἀγοράζωσι τοιαῦτα πολλὰ καὶ νὰ κοσμῶσι δι' αὐτῶν τὰς κατοικίας των. Διότι εἶνε βέβαιον, ὅτι ἐὰν δὲν τὰ μετεχειρίζοντο ζῶντες, ἐὰν δὲν ἐπλήρουν τὰ δωμάτιά των, ἐὰν δὲν τὰ ἔβλεπον καθ' ἑκάστην ἐπὶ τῶν τραπεζῶν των, δὲν θὰ τὰ ἀπέθετον καὶ τόσον ἀφθόνως εἰς τοὺς τάφους. Οἱ ἀρχαῖοι ἐν γένει ἔθιδον εἰς τοὺς νεκροὺς των ὅ,τι αὐτοὶ ζῶντες καθ' ἑκάστην εἶχον ἐν χερσίν· εἰς τοὺς ἀρχαιοτέρους καὶ ὑλικωτέρους χρόνους, καθ' οὓς οἱ ἄνθρωποι τὴν μέλλουσαν ζωὴν ἐφαντάζοντο παραπλησίαν τῇ παρούσῃ καὶ ἔχουσαν σχεδὸν τὰς αὐτὰς ἀνάγκας, τοὺς αὐτοὺς πόθους καὶ ἐπιθυμίας καὶ τὰς αὐτὰς ἡδονάς, εἰς τοὺς παιδικοὺς τούτους χρόνους ὁ νεκρὸς ἐλάμβανε μεθ' ἑαυτοῦ τὰ ὅπλα του, τὰ κοσμήματά του, τὰ χρήσιμα ἀγγεῖα, τὸ εὐμέγεθες ποτήριον καὶ οὕτω καθεξῆς. Παρὰ τισι βαρβάροις λαοῖς, πιθανῶς δὲ καὶ παρὰ τοῖς πρώτοις Ἕλλησιν, ἐσφάζετο καὶ ὁ ἵππος καὶ ἡ γυνὴ τοῦ θανόντος ἐπὶ τοῦ τάφου του καὶ ὑπηρέται τινές, ἵνα τὸν ἀκολουθήσωσιν εἰς τὴν ἄλλην ζωήν. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀκμῆς τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ μετὰ ταῦτα, ἀπὸ τῶν Περσικῶν δηλαδὴ πολέμων καὶ ἐφεξῆς, αἱ περὶ ψυχῆς ἰδέαι εἶχον μεταβληθῆ ἐπὶ τὸ πνευματικώτερον, ἀναλόγως δὲ καὶ τὰ περὶ τοὺς νεκροὺς ἤθη· εἰς τοὺς τάφους ἔθετον μόνον ὀλίγα ἀντικείμενα ἔχοντα μᾶλλον συμβολικὴν ἔννοιαν. Οὕτω εἰς τὸν νεανίαν ἔδιδον λήκυθον καὶ στλεγγίδα, τὰ δύο δηλαδὴ ἀπαραίτητα πράγματα διὰ τὴν γυμναστικήν, τὴν κυρίαν ἐνασχόλησιν τοῦ ἐλευθέρου ἐφήβου· διότι ἡ μὲν λήκυθος περιεῖχε τὸ ἔλαιον διὰ νὰ ἀλείφηται πρὸ τῶν γυμνασίων, ἡ δὲ στλεγγίς, ἥτις ἦτο χαλκίνη ἢ σιδηρᾶ, διὰ νὰ τὸ ξέρῃ ἔπειτα μετὰ τὸ τέλος τῶν γυμνασίων (¹).

(¹) Στλεγγίδας πολλὰς δύναται νὰ ἴδῃ ὁ βουλόμενος ἐν τῇ αἰθούσῃ τῶν πηλίνων ἀγαλματίων ἐν τῷ Μουσείῳ τοῦ Πολυτεχνείου ἐπὶ τῆς τρίτης ὑψοσκεποῦς τραπέζης.

Παρὰ τὰς γυναῖκας ἔθετον συνήθως κοσμήματά τινα καὶ πρὸ πάντων ἐν κάτοπτρον, παρὰ τὰ παιδία δὲ διάφορα παίγνια καὶ ἀθύρματα. Μεταξὺ αὐτῶν λοιπὸν ἐν Τανάγρᾳ καὶ ἀλλαχοῦ ἰδίως ἐν τάφοις γυναικῶν εὑρίσκονται καὶ αἱ κόραι, ὅπερ ἀποδεικνύει ὅτι αὐταὶ ἦσαν ἐκ τῶν συνηθεστάτων ἀθυρμάτων καὶ ἀντικείμενα πολὺ ἀγαπητὰ εἰς τὰς κυρίας. Εἴπομεν δὲ ὅτι εὑρίσκονται ἐν Τανάγρᾳ καὶ ἀλλαχοῦ, διότι δὲν ἀνήκουσιν ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν πρώτην πόλιν. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι αἱ Ταναγραῖαι κόραι εἶναι αἱ κάλλισται καὶ αἱ πλεῖστον συντελέσασαι, ἵνα δοξασθῇ τὸ εἶδός των, ἀλλ' οὔτε ἐφευρέθησαν ἐκεῖ κατὰ πρῶτον, οὔτε κατεσκευάζοντο ἐκεῖ καὶ μόνον. Ἡ ἀρχή των χάνεται εἰς τὰ σκότη τῶν προϊστορικῶν χρόνων. Οἱ Αἰγύπτιοι καὶ οἱ τῆς Μεσοποταμίας κάτοικοι ἐγίνωσκον αὐτὰς καὶ τὰς κατεσκεύαζον μετὰ τέχνης· ἐν τοῖς προϊστορικοῖς χώροις τῆς Ἑλλάδος, π.χ. ἐν Μυκήναις εὑρέθησαν πλήθη ἄπειρα αὐτῶν λίαν ἀρχαϊκὰ καὶ ἄτεχνα· κατόπιν ἐκ χρόνων ἱστορικῶν, τῆς ἕκτης δηλαδὴ περίπου πρὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδος, ἔχομεν σωροὺς ὁλοκλήρους ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἐκ τῆς Ἐλευσῖνος· ἀλλ' ὁ χαρακτὴρ καὶ ὁ προορισμὸς αὐτῶν ὡς καὶ τῶν Μυκηναίων εἶνε λίαν διάφορος τοῦ τῶν Ταναγραίων· ἐκεῖνα δηλαδὴ εἶνε συνήθως εἴδωλα θεοῦ τινος, τὰ ὁποῖα κατεσκευάζοντο ἐν ἐργαστηρίοις εἰς μεγάλας ποσότητας χάριν τῶν πτωχοτέρων εὐλαβῶν τῶν μὴ δυναμένων ν' ἀριερώσωσι μεγαλειτερόν τι ἀνάθημα εἰς τὸν θεόν, ὃν ἤθελον νὰ προσκυνήσωσιν. Ἐπειδὴ δὲ πολλοὶ κατέφευγον εἰς τὸ εὐθηνὸν τοῦτο μέσον, συνεσωρεύοντο ἐν ἐπισήμοις ναοῖς τοσαῦτα εἰδώλια ἐξ αὐτῶν, ὥστε οἱ ἱερεῖς μετὰ παρέλευσιν ἐτῶν ἠναγκάζοντο νὰ τὰ συλλέγωσι καὶ νὰ τὰ θάπτωσιν ἐκτὸς τοῦ ναοῦ, ἵνα οἰκονομήσωσι χῶρον διὰ τὰ νεώτερα. Τοῦτο φαίνεται συνέβη ἐν Ἀθήναις πρὸ τοῦ Παρθενῶνος, ἐν Ἐλευσῖνι παρὰ τὸν ναὸν τῆς Δήμητρος καὶ ἐν Τεγέᾳ. Τὰ Ταναγραϊκὰ ἀγαλματία ὅμως ἔχουσι κοσμικὸν χαρακτῆρα, κατεσκευάσθησαν δὲ πρὸς ἡδονὴν καὶ ἀπόλαυσιν οὐχὶ τῶν θεῶν, ἀλλὰ τῶν ἀνθρώπων.

Τὴν μεταβολὴν ταύτην ἔπαθον τὰ πήλινα ἀγαλμάτια οὐχὶ μόνα, ἀλλὰ μεθ' ὅλων τῶν κλάδων τῆς τέχνης κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ τετάρτου πρὸ Χριστοῦ αἰῶνος, δηλαδὴ κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα τὸ μεταξὺ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου καὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι ὑπερισχύσεως τῶν Μακεδόνων. Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ φιλοσοφία καὶ ἡ σοφιστικὴ εἶχον ὑποσκάψει τὰ θεμέλια τῆς θρησκείας καὶ σβέσει ἐν μέρει ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀνθρώπων τὸ ἀγνὸν πῦρ τῆς εἰς τοὺς πατρίους θεοὺς πίστεως, ἀφ' ἑτέρου δὲ πολιτικῶς ὁλόκληρος ἡ Ἑλλὰς εὑρίσκετο ἐν καταστάσει, οἵαν ἀνωτέρω περιεγράψαμεν. Τότε καὶ ἡ τέχνη ἐξ ἀνάγκης ἤλλαξε τρόπους καὶ μορφήν· ἀπέβαλε τὴν ἀρχαϊκὴν αὐστηρότητα καὶ τὸ μεγαλεῖον, ἐνεδύσατο δὲ τὴν χάριν καὶ τὸ ἐπαγωγόν· διότι δὲν ἐπρόκειτο πλέον νὰ ὑμνήσῃ τοὺς προστάτας θεοὺς τῆς πόλεως, δὲν ἐπρόκειτο νὰ δοξάσῃ πολεμικὰ κατορθώματα, δὲν ἐπεζήτει πλέον τὴν μεγαλοπρεπεστάτην ἔκφρασιν τοῦ χαρακτῆρος ἑκάστου τῶν θεῶν, δὲν ἐπεζήτει νὰ ἐμπνεύσῃ τὸν ἐνθουσιασμὸν καὶ τὴν φιλοπατρίαν εἰς τοὺς θεατάς· σκοπός της ἦτο νὰ κοσμήσῃ τὰς αἰθούσας καὶ στοὰς τῶν πλουσίων, νὰ εὐφράνῃ τὰς ὄψεις τῶν εἰς συμπόσιον κεκλημένων, νὰ δώσῃ χάριν εἰς ὅλην τὴν οἰκίαν· κατήντησε καὶ αὐτὴ ἐπίπλον ὡς πᾶν ἄλλο. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον τὰ ἀγάλματα τοῦ Φειδίου καὶ τῆς ἐποχῆς του θὰ ἦσαν πολὺ σοβαρὰ καὶ πολὺ μεγαλοπρεπῆ, διὰ δὲ τοῦ πνευματικοῦ ὄγκου των θὰ ἐπίεζον τοὺς ἐλαφροὺς συνδαιτυμόνας· οἱ Ἔρωτες ὅμως καὶ αἱ γυμναὶ Ἀφροδῖται τοῦ Πραξιτέλους ἦσαν καταλληλότατοι· τὸ γυμνὸν καὶ λεῖον κάλλος των, ἡ θερμότης τῶν μελῶν των, τὸ ἐπαγωγὸν μειδίαμα τῶν χειλέων των μετέδιδον χάριν, θέρμην καὶ φαιδρότητα καὶ εἰς τοὺς θεωμένους αὐτά. Καὶ ὁσάκις τὰ θέματα ἐλαμβάνοντο ἐκ τῆς μυθολογίας, μόνον τὰ ὀνόματα ἔμενον τὰ αὐτά, ἐν ᾧ ἡ οὐσία εἶχεν ἀλλάξει· ἡ Ἀφροτίδη τῆς ἐποχῆς ταύτης οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ γυνὴ ὡραιοτάτη· ὁ Ἔρως ὁμοίως κάλλιστος παῖς, αἱ δὲ πτέρυγές του χρησιμεύουσι μόνον ἵνα αὐξήσωσι τὸ κάλλος του· οἱ Σάτυροι παριστάνονται, οἱ μὲν ὡς γέροντες μέθυσοι καὶ προγάστορες, ἄλλοι ὡς νέοι, ποιμένες χορεύοντες ἢ παίζοντες τὸν αὐλὸν καὶ ἄλλοι ἄλλως· πάντοτε ὅμως τὰ μὲν ὀνόματα εἶνε ἄνευ σημασίας, τὰ δὲ πράγματα σκηναὶ τοῦ κοινοῦ βίου.

Τὸ κοσμικὸν τοῦτο, ἵνα εἴπωμεν οὕτω, πνεῦμα ἐν τῇ τέχνῃ ἐπεκράτησεν οὐχὶ ἐν μόνῃ τῇ Τανάγρᾳ, ἀλλὰ πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν ἀποικιῶν αὐτῆς· καὶ αἱ κόραι τῆς Κορίνθου, τῆς Σικελίας, τῆς Μικρᾶς Ἀσίας οὐδόλως διαφέρουσιν ἐν τούτῳ τῶν Ταναγραϊκῶν· τὰ θέματα, ὡς καὶ ἡ τέχνη, εἶνε ἐν πᾶσαις τὰ αὐτὰ περίπου.

Διὰ τοῦτο, προκειμένου νὰ εἴπωμεν ὀλίγα καὶ περὶ τῶν παριστανομένων, δὲν θὰ κάμωμεν διάκρισίν τινα, ἀλλ' ἀναμίξ θ' ἀναφέρωμεν Ταναγραϊκά, Κορινθιακά, τῆς Μικρᾶς Ἀσίας κ.τ.λ. Ἡ συνηθεστάτη παράστασις εἶνε νεανίδος ἐν ποδήρει καὶ πολυπτύχῳ ἱματίῳ ἱσταμένης ὀρθῆς· ἡ κεφαλὴ αὐτῆς καὶ τὸ μέτωπον εἶνε κεκαλυμμένα ὑπὸ πέπλον, μόνον δὲ τὸ πρόσωπον φαίνεται· συνήθως κρατοῦσιν ἐν τῇ ἑτέρᾳ τῶν χειρῶν καὶ ῥιπίδιον, ἄλλοτε δὲ λείπει ὁ πέπλος καὶ ἡ κεφαλὴ μένει ἀσκεπής· ἐνίοτε ὅμως φοροῦσι πῖλον, ὅστις ὁμοιάζει ὀλίγον μὲ τοὺς ψαθίνους τῶν κυριῶν τῆς σήμερον, πλὴν ὅτι ἐκεῖνος ἄνω εἰς τὸ

κέντρον ἔχει κωμικήν τινα προεξοχήν. Τοιαῦτα ὑπάρχουσιν ἐν τῇ τοῦ Πολυτεχνείου συλλογῇ πολλά, καὶ ἕκαστος δύναται νὰ τὰ εὕρῃ ὀλίγον μόνον ἂν προσέξῃ. Ἡ στάσις αὐτῶν εἶνε χαριεστάτη, τὸ δὲ ἀνάστημα ὑψηλὸν καὶ εὐλύγιστον καὶ τὸ πρόσωπον εὔμορφον. Περίεργον εἶνε ὅτι περιηγητὴς Ἕλλην γράψας μετὰ τὸ 164 πρὸ Χριστοῦ πεκραπληπίως περιγράφει τὰς γυναῖκας τῶν Θηβῶν· λέγει δηλαδὴ ὅτι αὗται ἐξέχουσι πασῶν τῶν Ἑλληνίδων διὰ τὸ ὑψηλὸν ἀνάστημά των, τὸν τρόπον τοῦ περιπατεῖν καὶ τῆς στάσεως, διὰ τὴν ὡραιότητα τοῦ προσώπου καὶ δι' ὅλον ἐν γένει τὸ ἐξωτερικόν των· προσθέτει δὲ ὅτι καὶ αὗται καλύπτουσι τὸ πρόσωπόν των συνήθως διὰ πέπλου οὕτως, ὥστε μόνον οἱ ὀφθαλμοί των φαίνονται· τέλος ἡ φωνή των καὶ ἡ γλῶσσα εἶνε γλυκεῖα, ἐν ᾧ ἡ τῶν ἀνδρῶν ἀπεναντίας εἶνε λίαν τραχεῖα. Ἡ ὁμοιότης τῆς περιγραφῆς πρὸς τὰ σωζόμενα ἀγαλμάτια εἶνε τόσον μεγάλη ἐν τοῖς λοιποῖς, ὥστε δύναταί τις νὰ διισχυρισθῇ ὅτι καὶ ἡ φωνὴ τῶν τελευταίων, ἐὰν εἶχον, ἔπρεπε νὰ ἦναι μελωδικὴ καὶ γλυκεῖα.

Ἄλλη συνήθης παράστασις εἶνε ἡ μιᾶς νεάνιδος καθημένης ἐπὶ βράχου· φορεῖ ἐνδύματα ὡς αἱ ἱστάμεναι, ἢ καὶ μόνον χιτῶνα, ὅστις ἀφίνει γυμνὸν τὸν λαιμὸν καὶ μέρος τοῦ στήθους· ἐνίοτε κρατεῖ τὸν πῖλον εἰς τὰς χεῖρας· ἡ ἔκφρασις εἶνε ὄχι μελαγχολική, ἀλλὰ ἐμβάζουσα βλέπει τις, ὅτι τὸ θέμα ἐλήφθη ἢ μᾶλλον ἀντεγράφη ἐκ τοῦ καθημερινοῦ βίου· ἡ πλαστικὴ δὲν ἔχει εἰς τὴν διάθεσίν της τὰ μέσα τῆς ζωγραφικῆς, τῇ λείπουσι τὰ ἄνθη, τὰ δένδρα, τὰ βυάκια, τὰ ποικίλα χρώματα· εἰς βράχος ἀρκεῖ ἵνα δηλώσῃ τὴν φύσιν· ἡ φαντασία τοῦ θεατοῦ ἀνάγκη ν' ἀναπληρώσῃ τὰ λοιπὰ πλάττουσα ἀγρούς καὶ ἐξοχὰς ἐαρινῆς καλλονῆς, θέτουσα δ' ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν τὴν ἐπὶ τοῦ βράχου καθημένην κόρην, ἥτις ἀναπαύεται ἐκεῖ καὶ ῥεμβάζει τίς οἶδε περὶ τίνος.

Τὰ δύο ταῦτα θέματα ἐπαναλαμβάνονται συχνότατα, πάντοτε ὅμως μετά τινων παραλλαγῶν, ὥστε καὶ ἐν ταῖς συλλογαῖς ἡμῶν, ἐν αἷς ἀπόκεινται πλεῖστα τοιαῦτα ἀγάλματια, ὁ θεατὴς οὐδεμίαν μονοτονίαν αἰσθάνεται. Ἄλλαι παραστάσεις ὁμοίως ἐκ τοῦ βίου τῶν γυναικῶν εἶναι αἱ τῶν ὑδρευομένων κορῶν παρίσταται κρήνη· ἁπλῆ μετὰ λεκάνης, εἰς ἣν χύνεται τὸ ὕδωρ· μία νεᾶνις ἐν χιτῶνι θέτει τὸν ἕνα πόδα ἐπὶ λίθου καὶ κύπτει ἵνα πληρώσῃ τὴν ὑδρίαν της. (Ἑρμ. 7, ἀράφη 2, ἀριθμ. 945 καὶ 946). Ἐν τῷ αὐτῷ ἑρμαρίῳ (ἀράφη 3, ἀριθμὸς 368) ὑπάρχει καὶ ἓν σύμπλεγμα παριστῶν κόρην νεαρὰν φέρουσαν ἐπὶ τῶν νώτων ἄλλην σύντροφόν της· φαίνεται ὅτι εἰς τὸ παιγνίδιον ἐνικήθη ἡ πρώτη καὶ διὰ τοῦτο τῇ ἐπεβλήθη αὐτὴ ἡ τιμωρία. Πλησίον τοῦ συμπλέγματος τούτου εὑρίσκεται καὶ ἄλλο ὅμοιον (ἀριθμὸς 5), πλὴν ὅτι ἐνταῦθα ὁ φέρων εἶναι νέος καὶ οὐχὶ κόρη· ἴτως καὶ αὐτὸς ἐνικήθη εἰς τὸ παιγνίδιον καὶ τῷ ἐπεβλήθη αὐτὴ ἡ μικρὰ ταπείνωσις, ἥτις δι' αὐτὸν δὲν εἶναι βεβαίως τιμωρία. Εἰς τὸν αὐτὸν κύκλον τῶν γυναικείων παραστάσεων ἀνάγκη νὰ περιληφθῇ καὶ τὸ ἐν ἑρμ. 8, ἀράφῃ δευτέρᾳ, ὑπ' ἀριθμὸν 1287 ὡραῖον σύμπλεγμα τοῦ Ἔρωτος καὶ τῆς Ψυχῆς, ἀμφοτέρων πτερωτῶν ἐναγκαλιζομένων ἀλλήλους.

Ἡ μικρὰ αὕτη ἀπαρίθμησις τῶν ἐκ τοῦ βίου τῶν γυναικῶν ἀμέσως ληφθέντων ἢ τοὐλάχιστον αὐτὰς ἰδίως ἐνδιαφερόντων θεμάτων δὲν ἐξαντλεῖ τὴν μεγάλην ποικιλίαν τῶν παραστάσεων τοῦ εἴδους τούτου, αἵτινες εὑρίσκονται ἐν τοῖς διαφόροις μουσείοις τῆς Εὐρώπης· ἡμεῖς ὑπ' ὄψιν ἔχομεν κυρίως τὴν ἐν τῷ Πολυτεχνείῳ Συλλογὴν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας, ἵνα ἕκαστος δύναται αὐτὸς νὰ ἴδῃ καὶ μελετήσῃ τὰ περιγραφόμενα. Ἀλλὰ καὶ τῆς συλλογῆς αὐτῆς τὰ πλεῖστα παρελείψαμεν, διότι σκοπὸς ἡμῶν εἶνε μόνον γενικάς τινας κατηγορίας ἐν ὀλίγοις νὰ δηλώσωμεν· ἄλλως τε αἱ πλεῖσται τῶν παραστάσεων ὡς σκηναὶ τοῦ καθημερινοῦ βίου δὲν ἔχουσιν ἀνάγκην ἰδιαιτέρας ἑρμηνείας· ἀρκεῖ νὰ προσέξῃ τις ὀλίγον καὶ βεβαίως θ' ἀντιληφθῇ τοῦ παριστανομένου.

Ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς γυναῖκας οἱ ἄνδρες εὑρίσκονται ἐν καταπληκτικῇ μειονοψηφίᾳ, καὶ ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἐν ἓξ ἴσου καταπληκτικῇ μονοτονίᾳ. Πολυπληθὴς εἶνε μόνον μία κατηγορία, ἡ τῶν νεανίσκων, οἵτινες ἵστανται εὐθυτενεῖς ὡς ἀγάλματα, φοροῦσι δὲ μόνον βραχεῖαν χλαμύδα καλύπτουσαν τὰ νῶτα καὶ τοὺς ὤμους· ἡ στάσις των οὐδὲν ἔχει τὸ θέλγον, καὶ ἄλλως δὲ εἶνε ἄνευ μεγάλης ἀξίας. Ἐκ τῶν ἀνδρικῶν παραστάσεων ἰδιαιτέρως θ' ἀναφέρωμεν μόνον τὸ ἀγαλμάτιον νεανίου φοροῦντος θώρακα καλῶς ἐξειργασμένον· διὰ τῆς ὑψωμένης δεξιᾶς ἐκράτει δόρυ (ἑρμάριον 6, ἀράφη πρώτη, ἀριθμὸς 782). Ἐξ αὐτοῦ λαμβάνει τις ἀρκετὰ σαφῆ ἰδέαν τοῦ ἀρχαίου θώρακος.

Ὑπολείπεται νὰ εἰπῶμέν τινα καὶ περὶ τῶν κωμικῶν παραστάσεων, αἵτινες οὔτε ὀλίγαι εἶναι οὔτε αἱ μᾶλλον ἀνάξιαι λόγου, δεικνύουσι δὲ αὗται πρὸ πάντων τὸν σκοπόν, ὃν πάντα τὰ ἀγαλμάτια ταῦτα εἶχον, τοῦ νὰ κοσμῶσι δηλαδὴ τὰς τραπέζας τῶν δωματίων, ὡς τὰ σημερινὰ πολυποίκιλα ἀθύρματα ἐκ πορσελλάνης ἢ ὁμοίας ὕλης. Ἐν τῇ Συλλογῇ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας ἡ κατηγορία αὕτη εὑρίσκεται ἐν τῷ ἑβδόμῳ ἑρμαρίῳ, ἀναφέρομεν δὲ μόνον δύο ἢ τρία παραδείγματα. Ὁ ἀριθμὸς 291 (ἀράφη δευτέρα) παριστᾷ γραῖαν κρατοῦσαν ἐν ἀγκάλαις παιδίον· παρ' αὐτῇ Σάτυρος κωμικὸς κρατῶν ὁμοίως παιδίον (ἀριθ. 37). Παρέκει μία γραῖα προγάστωρ (ἀριθ. 395). Πλησίον αὐτῶν πυγμάχος φαλακρός, γέρων, κονδὸς ἵσταται ἔχων τὰς χεῖρας κρεμαμένας πρὸς τὰ κάτω καὶ περιδεδεμένας διὰ τῶν ἱμάντων (ἀριθ. 1492)· οἱ ἱμάντες οὗτοι ἦσαν λωρία ἐκ δέρματος βοὸς ὠμοῦ, περιέδενον δὲ δι' αὐτῶν τὰς χεῖρας διὰ νὰ ἔχῃ ὁ γρόνθος μεγαλειτέραν δύναμιν. Παρόμοια κωμικὰ πρόσωπα εἶναι καὶ ἄλλα τινά. Αἱ πλεῖσται ὅμως παραστάσεις τῆς κατηγορίας ταύτης εἶνε εἰλημμέναι ἐκ τοῦ φανταστικοῦ βίου τῶν Σατύρων· αὗτοι παρίστανται ἐν διαφόροις στάσεσι καὶ καταστάσεσι, συνήθως δὲ μεθύοντες ἢ ἐνίοτε καὶ ἀσχημονοῦντες· ἐφιλοτιμήθησαν δὲ οἱ τεχνῖται νὰ κοσμήσωσιν αὐτοὺς διὰ παντὸς δυναμένου νὰ καταστήσῃ αὐτοὺς γελοιοτέρους· οὕτω πολλάκις εἶνε φαλακροί, προγάστορες, τὰ γυμνὰ μέλη των χαῦνα καὶ ἡ ἔκφρασις τοῦ προσώπου ἀνάλογος τῆς τε ἐξωτερικῆς μορφῆς καὶ τῆς ψυχικῆς καταστάσεώς των.

Χρ. Τσουντας.

ΘΕΙΟΣ ΚΑΙ ΑΝΕΨΙΟΣ

Διήγημα

Ἀγοραία ἅμαξα ἐστάθη ἡμέραν τινὰ τοῦ δεκεμβρίου πρὸ τῆς κιγκλιδωτῆς θύρας τοῦ φρενοκομείου τοῦ ἰατροῦ Ὥβραι. Ἡ θύρα ἠνοίχθη, ἡ ἅμαξα ἐπροχώρησε μέχρι τῆς σκιάδος, ἐν ᾗ κατῴκει ὁ φρενολόγος, δύο δὲ ἄνδρες ἀπ' αὐτῆς καταβάντες εἰσῆλθον εἰς τὸ γραφεῖόν του. Ἡ ὑπηρέτρια παρεκάλεσεν αὐτοὺς νὰ καθίσωσι καὶ νὰ περιμείνωσι μέχρι οὗ περατωθῇ ἡ ἐπίσκεψις τοῦ ἰατροῦ. Ἦτο δεκάτη ὥρα τῆς πρωΐας.

Ὁ εἷς τῶν δύο ἀνδρῶν ἦτο πεντηκοντούτης, ὑψηλός, μελαγχρινός, ἀρκούντως δυσειδής, ἔχων ἀνάστημα ἄχαρι, ὦτα μεγάλα, χεῖρας χονδρὰς καὶ δακτύλους μεγίστους. Ὡμοίαζεν ἐργάτην φοροῦντα τὰ ἐνδύματα τοῦ κυρίου αὐτοῦ. Τοιοῦτος ἦτον ὁ κύριος Μορλώ.

Τοῦ ἀνεψιοῦ αὐτοῦ Φραγκίσκου Θωμᾶ, νεανίου εἰκοσιτριῶν ἐτῶν, εἶνε δυσχερὴς ἡ περιγραφή, διότι ὁμοιάζει πρὸς ὅλον τὸν κόσμον. Οὔτε ὑψηλὸς εἶνε, οὔτε βραχύσωμος, οὔτε ὡραῖος, οὔτε δυσειδής, ἀλλὰ μέτριος κατὰ πάντα ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν, μέτριος τό τε πνεῦμα καὶ τὴν ἐνδυμασίαν. Ὅταν εἰσῆλθε παρὰ τῷ κ. Ὥβραι ἦτο λίαν τεταραγμένος· περιεπάτει ὁρμητικῶς, δὲν ἠδύνατο νὰ σταθῇ εἰς τὴν θέσιν του, παρετήρει ταὐτοχρόνως εἴκοσιν ἀντικείμενα, καὶ τὰ πάντα θὰ ἔθιγεν ἂν αἱ χεῖρες αὐτοῦ δὲν ἦσαν δεδεμέναι.

— Ἡσύχασε, τῷ ἔλεγεν ὁ θεῖός του· αὐτὸ τὸ κάμνω διὰ τὸ καλόν σου. Ἐδῶ θὰ εἶσαι καλὰ καὶ ὁ κ. Ὥβραι θὰ σὲ ἰατρεύσῃ.

— Ἀλλὰ δὲν εἶμαι ἀσθενής. Διατί μ' ἐδέσατε;

— Διότι θὰ μ' ἔρριπτες ἔξω ἀπὸ τὴν ἅμαξαν. Δὲν ἔχεις τὸ λογικόν σου, πτωχέ μου Φραγκίσκε· ὁ ἰατρὸς θὰ σοῦ τὸ ἀποδώσῃ.

— Εἶμαι, θεῖέ μου, τόσον καλὰ ὅσον καὶ σεῖς, καὶ δὲν καταλαμβάνω τί θέλετε νὰ εἰπῆτε. Ὁ νοῦς μου εἶνε ὑγιὴς καὶ τὸ μνημονικόν μου ἐξαίρετον. Θέλετε νὰ σᾶς ἀπαγγείλω στίχους; Θέλετε νὰ σᾶς ἐξηγήσω λατινικά; Ἰδοὺ ἀκριβῶς εἰς αὐτὴν τὴν βιβλιοθήκην ἕνας Τάκιτος... Ἂν προτιμᾶτε ἄλλην ἀπόδειξιν, θὰ σᾶς λύσω ἕνα πρόβλημα τῆς ἀριθμητικῆς ἢ τῆς γεωμετρίας... Δὲν θέλετε; Τότε, ἀκούσατε τί ἐκάμαμεν σήμερον τὸ πρωΐ...

Ἤλθατε εἰς τὰς ὀκτώ, ὄχι διὰ νὰ μ' ἐξυπνήσετε, διότι δὲν ἐκοιμούμην, ἀλλὰ διὰ νὰ μὲ σηκώσετε ἀπὸ τὸ κρεββάτι μου. Ἐνεδύθην μόνος μου· μὲ παρεκαλέσατε νὰ σᾶς ἀκολουθήσω εἰς τοῦ ἰατροῦ Ὥβραι, καὶ ἠρνήθην· ἐπεμείνατε καὶ ὠργίσθην. Ὁ ὑπηρέτης μου σᾶς ἐδούλευσε νὰ δέσετε τὰς χεῖράς μου, ἀλλὰ τὸ ἑσπέρας θὰ τὸν διώξω. Τοῦ χρεωστῶ δεκατριῶν ἡμερῶν μισθόν, δηλαδὴ δεκατρία φράγκα, διότι τὸν ἐσυμφώνησα πρὸς τριάντα φράγκα τὸν μῆνα. Σεῖς χρεωστεῖτε νὰ τὸν ἀποζημιώσετε, διότι ἐξ αἰτίας σας χάνει τὰ ἁγιοβασιλειάτικά του. Εἶνε λογικὰ αὐτά; καὶ ἐπιμένετε ἀκόμη νὰ μὲ θεωρῆτε τρελλόν;... Ἀχ! φίλτατέ μου θεῖε, ἐλᾶτε εἰς τὸν ἑαυτόν σας! Ἐνθυμηθῆτε ὅτι ἡ μητέρα μου ἦτο ἀδελφή σας! Τί θὰ ἔλεγεν ἡ δυστυχὴς μητέρα μου ἂν μ' ἔβλεπεν ἐδῶ;... Δὲν ἔχω πάθος μαζή σας, καὶ τὰ πάντα εἶνε δυνατὸν νὰ συμβιβασθῶσι φιλικῶς. Ἔχετε μίαν θυγατέρα, τὴν δεσποινίδα Κλάραν Μορλώ.

— Ἀ! σ' ἐπιάσα! βλέπεις ὅτι δὲν ἔχεις τὸ λογικόν σου! Ἐγὼ ἔχω θυγατέρα; Ἀλλ' εἶμαι ἄγαμος.

— Ἔχετε μίαν θυγατέρα, ἐπανέλαβε μηχανικῶς ὁ Φραγκίσκος.

— Δυστυχῆ ἀνεψιέ μου!... Ἀλλ' ἄκουσε καλά! Ἔχεις σὺ ἐξαδέλφην;

— Ἐξαδέλφην; ὄχι, δὲν ἔχω ἐξαδέλφην. Ὤ! δὲν θὰ μὲ συλλάβετε σφάλλοντα. Οὔτε ἐξαδέλφους ἔχω οὔτε ἐξαδέλφας.

— Δὲν εἶνε ἀλήθεια ὅτι εἶμαι θεῖός σου;

— Ναί, εἶσθε θεῖός μου, μολονότι σήμερον τὸ πρωὶ τὸ ἐλησμονήσατε.

— Ἂν εἶχα θυγατέρα, θὰ ἦτο ἐξαδέλφη σου... ἀφοῦ λοιπὸν σὺ δὲν ἔχεις ἐξαδέλφην, τότε καὶ ἐγὼ δὲν ἔχω θυγατέρα.

— Ἔχετε δίκαιον... Εἶχα τὴν εὐτυχίαν νὰ τὴν ἰδῶ τὸ καλοκαίρι εἰς τὰ λουτρὰ τοῦ Ἐμς μὲ τὴν μητέρα της. Τὴν ἀγαπῶ, ἔχω λόγους νὰ πιστεύω ὅτι δὲν εἶμαι πρὸς αὐτὴν ἀδιάφορος, καὶ λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ σᾶς ζητήσω τὴν χεῖρά της.

— Τὴν χεῖρα τίνος;

— Τὴν χεῖρα τῆς θυγατρός σας.

— Βέβαια, ἐσκέφθη ὁ θεῖος Μορλώ, ὁ κ. Ὠβραὶ θὰ δυνηθῇ νὰ τὸν θεραπεύσῃ! Θὰ πληρώσω διὰ τὴν διατροφήν του ἓξ χιλιάδας φράγκα ἀπὸ τὰ εἰσοδήματα τοῦ ἀνεψιοῦ μου. Ὅταν ἀπὸ τὰς τριάντα πληρώσῃ τις ἕξ, μένουν εἰκοσιτέσσαρες. Ἰδοὺ ἐγὼ πλούσιος· δυστυχὴ Φραγκίσκε!

Ἐκάθησε καὶ ἤνοιξε τυχαίως ἓν βιβλίον.

— Κάθησε ἐκεῖ, εἶπε πρὸς τὸν Φραγκίσκον, θὰ σοῦ ἀναγνώσω κάτι. Προσπάθησε ν' ἀκούσῃς, αὐτὸ θὰ σὲ καταπραΰνῃ.

Καὶ ἀνέγνω.

«Μονομανία εἶνε ἡ ἐπιμονὴ εἰς μίαν ἰδέαν, τὸ ἀποκλειστικὸν κράτος ἑνὸς πάθους. Ἐδρεύει ἐν τῇ καρδίᾳ, ἐν αὐτῇ δὲ ὀρεῖλει νὰ τὴν ζητήσῃ τις καὶ νὰ τὴν θεραπεύσῃ. Ἔχει ὡς αἰτίαν τὸν ἔρωτα, τὸν φόβον, τὴν κενοδοξίαν, τὴν φιλοδοξίαν, τὸν ἔλεγχον τοῦ συνειδότος. Προδίδεται διὰ τῶν αὐτῶν συμπτωμάτων, δι' ὧν καὶ τὸ πάθος· ὅτε μὲν διὰ χαρᾶς, εὐθυμίας, τόλμης, θορύβου, ἄλλοτε δὲ διὰ δειλίας, μελαγχολίας καὶ σιωπῆς».

Διαρκούσης τῆς ἀναγνώσεως ταύτης ὁ Φραγκίσκος ἐφάνη καταπραϋνθεὶς καὶ ἀπεκοιμήθη· τὸ γραφεῖον τοῦ ἰατροῦ ἦτο θερμόν. «Εὖγε! ἐσκέφθη ὁ κ. Μορλώ, ἰδοὺ ἓν θαῦμα τῆς ἰατρικῆς· ἀποκοιμίζει τὸν ἄνθρωπον». Πλὴν ὁ Φραγκίσκος δὲν ἐκοιμᾶτο ἄλλ' ἐπροσποιεῖτο ἄριστα τὸν κοιμώμενον. Ἔκυπτε τὴν κεφαλήν, καὶ ἐκανόνιζε μαθηματικῶς τὸν μονότονον θόρυβον τῆς ἀναπνοῆς του. Ὁ θεῖος Μορλὼ ἠπατήθη· ἐξηκολούθησε τὴν ἀναγνωσίν του χαμηλοφώνως, εἶτα ἐχασμήθη, εἶτα ἔπαυσεν ἀναγινώσκων, εἶτα τὸ βιβλίον ὠλίσθησεν ἀπὸ τῶν χειρῶν του, εἶτα ἔκλεισε τοὺς ὀφθαλμούς, εἶτα ἀπεκοιμήθη πρὸς μεγάλην εὐχαριστησιν τοῦ ἀνεψιοῦ του, ὅστις τὸν παρετήρει πονηρῶς μὲ τὴν ἄκραν τοῦ ὀφθαλμοῦ.

Ὁ Φραγκίσκος μετεκίνησε κατὰ πρῶτον τὴν καθέκλαν αὐτοῦ, ἀλλ' ὁ κ. Μορλὼ δὲν ἐκινήθη· ὁ Φραγκίσκος περιεπάτησε κρούων τὰ ὑποδήματά του ἐπὶ τοῦ πατώματος, ἀλλ' ὁ κ. Μορλὼ ἤρξατο ῥαγχάζων. Τότε ὁ τρελλὸς πλησιάζει εἰς τὸ γραφεῖον, εὑρίσκει ἐν ξέστραν, τὸ ὠθεῖ εἰς τιναγωνίαν, τὸ στηρίζει ἰσχυρῶς διὰ τῆς χειρίδος, καὶ κόπτει τὸ σχαινίον, δι' οὗ ἦσαν δεδεμένοι οἱ βραχίονές του. Ἤδη αἱ χεῖρές του εἶνε ἐλεύθεραι, καταστέλλει κραυγὴν χαρᾶς καὶ πλησιάζει ἀψοφητεὶ πλησίον τοῦ θείου του. Ἐντὸς δύο λεπτῶν ὁ κ. Μορλὼ ἐδέθη ἰσχυρῶς, ἀλλὰ μετὰ τοσαύτης προσοχῆς ὥστε ὁ ὕπνος αὐτοῦ δὲν διεταράχθη.

Ὁ Φραγκίσκος ἐθαύμασε τὸ ἔργον του, ἔλαβε τὸ βιβλίον τὸ ὁποῖον εἶχε πέσει κατὰ γῆς, (ἦτο ἡ τελευταία ἔκδοσις τῆς *Ἀντιλεκτικῆς Μονομανίας*,) ἐκάθησεν εἰς τινα γωνίαν καὶ ἤρξατο ἀναγινώσκων ὡς σοφὸς ἄχρις οὗ ἀφιχθῇ ὁ ἰατρός.

*

Ἰδοὺ ἤδη ἐν ὀλίγοις τὰ προηγούμενα τοῦ Φραγκίσκου καὶ τοῦ θείου αὐτοῦ. Ὁ Φραγκίσκος, υἱὸς πλουσίου λεπτουργοῦ, εἶχε, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἐτήσιον εἰσόδημα τριάκοντα χιλιάδων φράγκων. Ἦτο λετὸς εἰς τὸν βίον αὐτοῦ ἐν γένει καὶ ἐροβεῖτο τὰς ἐπιθυμίας, ὡς ἐκ τῆς δειλίας του δὲ οὐδὲν στάδιον ἠκολούθησε. Μετὰ τὸ πέρας τῶν γυμνασιακῶν αὐτοῦ σπουδῶν ἔστη θεωρῶν τὰς πρὸ αὐτοῦ ἀνοιγομένας ἑπτὰ ἢ ὀκτὼ ὁδούς. Ἡ νομικὴ τῷ ἐφάνη λίαν θορυβώδης, ἡ ἰατρικὴ πολὺ ἐνοχλητική, ἡ φιλολογία πολὺ σοβαρά, τὸ ἐμπόριον λίαν περίπλοκον, ἡ ὑπαλληλία πολὺ δουλική, τὸ δὲ στρατιωτικὸν στάδιον οὐδὲ κἂν τὸ ἀνελογίζετο ὄχι διότι ἐροβεῖτο τὸν ἐχθρὸν ἀλλ' ἔτρεμε πρὸς τὴν ἰδέαν τῆς στρατιωτικῆς στολῆς. Ἑπομένως ἔζη ἐκ τῶν εἰσοδημάτων αὐτοῦ.

Ἐπειδὴ δὲν εἶχε κερδίσει ὁ υἱὸς τὰ χρήματά του, ἐδάνειζε προθύμως, καὶ ἑπομένως, ὡς ἐκ τῆς τοσούτῳ σπανίας ταύτης ἀρετῆς ἀπέκτησε πολλοὺς φίλους, τοὺς ὁποίους ἠγάπα πάντας εἰλικρινῶς. Οὔτε ἀνόητος ἦτο, οὔτε βλάξ, οὔτε ἀμαθής.

Ἐγίνωσκε τέσσαρας λαλουμένας γλώσσας, περιπλέον δὲ τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν καὶ τὴν λατινικήν, εἶχε δὲ γνώσεις τινὰς τοῦ ἐμπορίου, τῆς βιομηχανίας, τῆς γεωργίας καὶ τῆς φιλολογίας.

Εἶχε μεγάλην ἀδυναμίαν πρὸς τὰς γυναῖκας καὶ ἔπρεπε ν' ἀγαπᾷ πάντοτε μίαν. Ἂν τὴν πρωΐαν, ἐπιτρίβων τοὺς ὀφθαλμοὺς δὲν ἔβλεπεν ἐρωτικήν τινα λάμψιν ἐν τῷ βρίζοντι, θὰ ἠγείρετο δυσηρεστημένος καὶ ἀναμφιβόλως θὰ ἔθετεν ἀντιστρόφως τὰς περικνημίδας αὐτοῦ. Ὅταν παρευρίσκετο εἰς μουσικήν τινα συναυλίαν ἢ εἰς τὸ θέατρον, ἐζήτει ἐν πρώτοις ἐν τῇ αἰθούσῃ πρόσωπόν τι ἀρέσκον αὐτῷ, καὶ ἠρᾶτο αὐτοῦ μέχρι τῆς ἑσπέρας. Ἂν εὕρισκε τοιοῦτον πρόσωπον, ἡ παράστασις ἦτο ὡραία, ἡ δὲ συναυλία ἐξαισία· ἄλλως συνέβαινε τὸ ἐναντίον. Ἡ καρδία του τοσοῦτον ἀπεστρέφετο τὸ κενόν, ὥστε πολλάκις ἠναγκάζετο νὰ θεωρῇ τὴν μετρίαν καλλονὴν ἐντελῆ. Ὁ ἔρως οὗτος ἐννοεῖται ὅτι ἦτο ἀθῶος. Ἠγάπα ὅλας τὰς γυναῖκας χωρὶς νὰ εἴπῃ τοῦτο πρὸς αὐτάς, διότι οὐδέποτε θὰ ἐτόλμα νὰ ὁμιλήσῃ πρός τινα ἐξ αὐτῶν.

Ὅταν ἠγάπα, συνέτασσε νοερῶς ἀποτόλμους δηλώσεις, αἱ ὁποῖαι πάντοτε ἵσταντο ἐπὶ τῶν χειλέων του. Ἐδείκνυε τὸ βάθος τῆς ψυχῆς του, συνῆπτεν ὡραίους ἐρωτικοὺς διαλόγους, ἐξεύρισκε φράσεις δυναμένας καὶ λίθον νὰ συγκινήσωσιν ἢ νὰ διαλύσωσι πάγον, ἀλλ' εἰς οὐδεμίαν γυναῖκα ἐξέφρασε τοὺς ἀφώνους τούτους πόθους του. Μεταξὺ τῆς ἐπιθυμίας καὶ τῆς θελήσεως μεγάλη ὑπάρχει διαφορά, ὁ δὲ Φραγκίσκος εἶχε μὲν τὴν πρώτην, ἀλλ' ἐστερεῖτο καθ' ὁλοκληρίαν τῆς δευτέρας.

Καὶ ὅμως κατ' αὔγουστον, ἤτοι τέσσαρας

μῆνας πρὶν ἢ ὁ θεῖός του δέσῃ τοὺς βραχίονάς του, ὁ Φραγκίσκος ἐτόλμησε ν' ἀγαπήσῃ κατὰ πρόσωπον εἰς τὰ λουτρὰ τοῦ Ἔμς νέαν τινὰ τοσούτῳ ἀγρίαν ὅσῳ καὶ αὐτός, καὶ ἡς ἡ μεγίστη δειλία τῷ ἔδωκεν ἀκριβῶς γενναιότητα. Ἦτο παρισινή, ἰσχνή, ὠχρά, συνοδεύουσα τὴν μητέρα αὐτῆς, ἥτις πάσχουσα ἐκ χρονίας λαρυγγίτιδος, εἶχε μεταβῆ εἰς Ἔμς χάριν λουτρῶν. Ἡ μήτηρ καὶ ἡ θυγάτηρ ἔζων μακρὰν τοῦ κόσμου, διότι ἀπέφευγον τὴν θορυβώδη τῶν λοιπῶν συναναστροφήν. Ὁ Φραγκίσκος ἐστυτήθη πρὸς αὐτὰς ὑφ' ἑνὸς φίλου του, τὰς ἔβλεπε τακτικῶς ἐπὶ ἕνα μῆνα, καὶ ἦτο, οὕτως εἰπεῖν, ὁ μόνος αὐτῶν σύντροφος. Ἡ νέα καὶ ἡ μήτηρ αὐτῆς ἐξετίμησαν τὰς ἀρετὰς τοῦ Φραγκίσκου, οὐδέποτε δ' ἐζήτασαν ἂν ἦτο πλούσιος ἢ πτωχός. Ἠρκοῦντο γινώσκουσαι ὅτι ἦτο καλός, οὐδὲν δ' εὕρημα ἠδύνατο νὰ ἦνε πρὸς αὐτὰς πολυτιμότερον τῆς χρυσῆς ταύτης ψυχῆς. Ὁ ἔρως τοῦ Φραγκίσκου ὑπῆρξε ταχύτατος, ἐπειδὴ δὲ ἦτο ἐνθουσιώδης καὶ ἀνεξάρτητος, ἐσκέφθη περὶ γάμου. Ἀλλ' ἐκείνη ἣν ἠγάπα εἶχε πατέρα, οὗτινος ἔπρεπε νὰ ληφθῇ ἡ συγκατάθεσις. Τότε ἡ δειλία τοῦ δυστυχοῦς νέου ἀνεφάνη. Μάτην τῷ ἔλεγεν ἡ Κλάρα· «Γράψατε μὲ θάρρος· ὁ πατήρ μου εἰδοποιήθη· θὰ δώσῃ τὴν συγκατάθεσίν του διὰ τοῦ πρώτου ταχυδρομείου». Ἔγραψε καὶ ἀντέγραψεν ἑκατοντάκις τὴν ἐπιστολὴν αὐτοῦ χωρὶς ν' ἀποφασίσῃ νὰ τὴν στείλῃ. Ἐγίνωσκε τὸ ὄνομα, τὴν κοινωνικὴν θέσιν, τὴν περιουσίαν, καὶ αὐτὸν τὸν χαρακτῆρα τοῦ μέλλοντος πενθεροῦ του· τὸν ἐρώτησαν εἰς ὅλα τὰ μυστικὰ τῆς οἰκογενείας· ἀπετέλει σχεδὸν μέρος αὐτῆς. Τί ἔμενε νὰ πράξῃ; Νὰ ἐκθέσῃ ἐν ὀλίγοις ὁποῖος ἦτο καὶ τί εἶχεν, ἢ δ' ἀπάντησις δὲν ἦτο ἀμφίβολος. Ἀλλ' ἐπὶ τοσοῦτον ἐδίστασεν, ὥστε μετὰ ἕνα μῆνα ἡ Κλάρα καὶ ἡ μήτηρ αὐτῆς ἤρξαντο ἀμφιβάλλουσαι περὶ αὐτοῦ. Θὰ περιέμενον ἐπὶ δεκαπέντε ἔτι ἡμέρας, ἀλλ' ὁ πατὴρ δὲν ἐπέτρεψε τοῦτο. Ἂν ἡ Κλάρα ἠγάπα, ὁ δ' ἐραστὴς δὲν ἀπεφάσιζε νὰ δηλώσῃ κατηγορηματικῶς τὰς προθέσεις αὐτοῦ, ἔπρεπεν ἡ νέα νὰ μεταβῇ ἀμέσως εἰς Παρισίους, εἰς μέρος ἀσφαλές, ἴσως δὲ τότε ὁ κ. Φραγκίσκος Θωμᾶ θ' ἀπεφάσιζε νὰ ζητήσῃ αὐτὴν εἰς γάμον· ἐγίνωσκε ποῦ νὰ εὑρῇ αὐτήν.

Πρωΐαν τινά, ἐνῷ ὁ Φραγκίσκος μετέβη ὅπως παραλάβῃ καὶ συνοδεύσῃ τὰς κυρίας εἰς τὸν περίπατον, ἐπληροφορήθη ὅτι ἀνεχώρησαν εἰς Παρισίους. Τὸ καίριον τοῦτο τραῦμα, κατενεχθὲν ἐξ ἀπροόπτου ἐπὶ τοσούτῳ ἀσθενοῦς κεφαλῆς, ἐτάραξε τὸ λογικόν του. Ἐξῆλθεν ὡς τρελλὸς καὶ ἤρξατο ἀναζητῶν τὴν Κλάραν εἰς ὅλα τὰ μέρη, εἰς ἃ συνείθιζε νὰ ὁδηγῇ αὐτήν. Ἐπανῆλθεν εἰς τὸ δωμάτιον του μὲ τρομερὰν ἡμικρανίαν, ἐνοσηλεύθη, Κύριος οἶδε πῶς, τὸν διέταξαν πολὺ θερμὰ λουτρά, καὶ τῷ ἔθηκαν ἀγρίους σινα-

πισμούς· οὕτως ἐτιμώρει τὸ σῶμά του διὰ τοὺς πόνους τῆς ψυχῆς του. Ὅταν ἐνόμισεν ὅτι ἐθεραπεύθη, ἐπανῆλθεν εἰς Γαλλίαν, ἀμετάθετον ἔχων ἀπόφασιν νὰ ζητήσῃ τὴν χεῖρα τῆς Κλάρας πρὶν ἢ ἀλλάξῃ ἀκόμη τὴν ὁδοιπορικὴν αὐτοῦ ἐνδυμασίαν. Τρέχει εἰς Παρισίους, ὁρμᾷ ἐκτὸς τῆς σιδηροδρομικῆς ἁμάξης, λησμονεῖ τὰς ἀποσκευάς του, πηδᾷ ἐντὸς μιᾶς ἁμάξης καὶ κράζει πρὸς τὸν ἁμαξηλάτην.

— Εἰς τὴν οἰκίαν ἐκείνης καὶ γρήγορα!

— Ποῦ, κύριε;

— Ἐκ τοῦ κυρίου... ὁδός... Ἐλησμόνησα!

Εἶχε λησμονήσει τὸ ὄνομα καὶ τὴν διεύθυνσιν ἐκείνης ἣν ἠγάπα. «Ἂς ὑπάγω εἰς τὴν οἰκίαν μου, ἐσκέφθη· θὰ τοὺς ἐπανεύρω...» Ἔδωκε τὴν διεύθυνσιν του πρὸς τὸν ἁμαξηλάτην, ὅστις τὸν ὡδήγησεν εἰς τὴν οἰκίαν του.

Ὁ θυρωρός του ἦτο γέρων ἄτεκνος ὀνομαζόμενος Ἐμμανουήλ. Ὁ Φραγκίσκος ἀφιχθεὶς ἐνώπιόν του χαιρετᾷ αὐτὸν ὑποκλινῶς καὶ τῷ λέγει.

— Κύριε, ἔχετε μίαν θυγατέρα, τὴν δεσποινίδα Κλάραν Ἐμμανουήλ. Ἐπεθύμουν νὰ σᾶς γράψω διὰ νὰ σᾶς ζητήσω τὴν χεῖρά της, ἀλλ' ἐθεώρησα προτιμότερον νὰ κάμω ἀτομικῶς τὸ διάβημα τοῦτο.

Ἰδὼν ὅτι ἦτο τρελλός, καὶ προσεκάλεσαν τὸν θεῖόν του Μορλώ, ἄνθρωπον παροιμιώδους τιμιότητος, ἐπιπλοποιόν, καὶ ὅτις μετὰ τριακονταετῆ ἐργασίαν ἦτο τοσούτῳ πλούσιος ὅσῳ καὶ κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς μαθητείας αὐτοῦ.

Ὁ ἄνθρωπος εἶνε ζῶον περίεργον. Ὁ ἐξαίρετος Μορλώ, οὗτινος ἡ τιμιότης ἦτο παροιμιώδης, ἠσθάνθη οὐχ ἧττον ἐνδόμυχον εὐχαριστησιν ὅταν τῷ ἀνήγγειλαν τὴν ἀσθένειαν τοῦ ἀνεψιοῦ του. Ἤκουε μικρὰν ἐπαγωγὸν φωνὴν λέγουσαν αὐτῷ χαμηλοφώνως. «— Ἂν ὁ Φραγκίσκος εἶνε τρελλός, καθίσταται κηδεμών του.» Ἡ τιμιότης ἔσπευσε ν' ἀπαντήσῃ· «ἐκ τούτου δὲν θὰ γινώμεν πλουσιώτεροι.» Πῶς! ἐπανέλαβεν ἡ φωνή, ἀλλ' ἡ διατροφὴ ἑνὸς τρελλοῦ οὐδέποτε ἐστοίχισε πλέον τῶν τρισχιλίων φράγκων κατ' ἔτος. Ἄλλως, θὰ κοπιάσωμεν, θὰ παραμελήσωμεν τὴν ἐργασίαν μας, καὶ εἰμεθὰ ἄξιοι ἀμοιβῆς· οὐδένα ἀδικοῦμεν! — Ἀλλὰ, ἀπήντησεν ἡ φιλοκέρδεια, ὀφείλει τις νὰ ὑπηρετῇ τὴν οἰκογένειάν του. — Ἀλήθεια! ἐψιθύρισεν ἡ φωνή. Τότε, διατί ἡ οἰκογένειά μας οὐδέποτε ἔπραξέ τι δι' ἡμᾶς; Εἴχομεν στιγμὰς στενοχωρίας, δυσκόλους λήξεις, ἀλλ' οὔτε ὁ ἀνεψιός μας Φραγκίσκος οὔτε ὁ μακαρίτης πατήρ του μᾶς ἐσυλλογίσθη. — Μπᾶ! ἀνέκραξεν ἡ ἀγαθότης τῆς ψυχῆς, ὁ Φραγκίσκος θὰ θεραπευθῇ ἐντὸς δύο ἡμερῶν! δὲν εἶνε τίποτε! — Ἴσως, ἐξηκολούθησεν ἡ ἐπίμονος φωνή, ἀποθάνῃ καὶ θὰ κληρονομήσωμεν χωρὶς οὐδένα ν' ἀδικήσωμεν. Εἰργάσθημεν τριάκοντα ἔτη χωρὶς

νὰ κερδήσωμεν τίποτε τὶς οἶδεν ἂν δὲν πλουτήσωμεν ἐκ τοῦ θανάτου ἑνὸς τρέλλοῦ;

Ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἔκλεισε τὰ ὦτα, ἀλλὰ ταῦτα ἦσαν τόσον μεγάλα, ὡμοίαζον τοσοῦτον πρὸς ναυτικὴν σάλπιγγα, ὥστε ἡ μικρά, λεπτὴ καὶ ἐπίμονος φωνὴ ὠλίσθαινε πάντοτε ἄκοντος αὐτοῦ. Τὸ κατάστημα ἀνετέθη εἰς τὸν ὑποδιευθυντήν, ὁ δὲ θεῖος μετῴκησεν εἰς τὴν ὡραίαν οἰκίαν τοῦ ἀνεψιοῦ. Ἐλουσθὴ μὲ εὐχαρίστησιν ἐπὶ καλῆς κλίνης, ἐκάθησεν εἰς πλουσίαν τράπεζαν, ὑπηρετεῖτο ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ, ἐξυρίσθη ὑπ' αὐτοῦ καὶ συνείθισεν εἰς ταῦτα. Μικρὸν κατὰ μικρὸν ἐπαρηγορήθη βλέπων τὸν ἀνεψιόν αὐτοῦ ἀσθενῆ καὶ ἐσχημάτισε τὴν ἰδέαν ὅτι ὁ Φραγκίσκος οὐδέποτε θὰ ἐθεραπεύετο ἴσως. Ἀπὸ καιροῦ δ' εἰς καιρὸν ἐπανελάμβανεν ὅπως καθησυχάσῃ τὴν συνείδησίν του: «Κανένα δὲν ἀδικῶ!»

Μετὰ τρεῖς μῆνας ἐστενοχωρήθη ἔχων ἕνα τρελλὸν εἰς τὴν οἰκίαν, διότι ἐνόμιζεν ὅτι εὑρίσκετο ἐν τῇ οἰκίᾳ του. Ἡ αἰώνιος φλυαρία τοῦ Φραγκίσκου καὶ ἡ μανία του ὅπως ζητῇ τὴν Κλάραν εἰς γάμον τῷ ἔφαινε ἀφόρητος μάστιξ· ἀπεφάσισε λοιπὸν νὰ καθαρίσῃ τὴν οἰκίαν καὶ νὰ κλείσῃ τὸν ἀσθενῆ ἐν τῷ φρενοκομείῳ Ὠδραί· «Ὁπωσδήποτε, ἐσκέπτετο, ὁ ἀνεψιός μου θὰ ἔχῃ καλλιτέραν περίποιησιν καὶ θὰ εἶμαι πλέον ἥσυχος. Ἡ ἐπιστήμη παραδέχεται ὅτι εἶνε καλὸν οἱ τρελλοὶ νὰ μεταβάλλουν τόπον διαμονῆς. Ἐκτελῶ τὸ καθῆκόν μου».

Ταῦτα σκεπτόμενος ἀπεκοιμήθη ὅταν ὁ Φραγκίσκος ἐσκέφθη νὰ τῷ δέσῃ τὰς χεῖρας.

*

Ὁ ἰατρὸς εἰσῆλθεν αἰτῶν συγγνώμην. Ὁ Φραγκίσκος ἠγέρθη, ἔθηκε τὸ βιβλίον ἐπὶ τοῦ γραφείου, καὶ ἐξέθηκε τὰ διατρέχοντα διασκελίζων μεγάλοις βήμασι τὸ δωμάτιον.

— Κύριε, εἶπεν, ὁ ἄνθρωπος τὸν ὁποῖον ἤλθον νὰ σᾶς ἀναθέσω εἶνε πρὸς μητρὸς θεῖός μου. Εἶνε πενταηκοντούτης καὶ ἐργατικώτατος. Ἐγεννήθη ἀπὸ γονεῖς ὑγιεῖς, εἰς τὴν οἰκογενείαν του οὐδέποτε παρετηρήθη σύμπτωμα τρέλλας, ὥστε δὲν θὰ παλαίσητε κατὰ κληρονομικῆς ἀσθενείας. Πάσχει ἀπὸ περίεργον μονομανίαν, καθὼς θὰ παρατηρήσετε· μεταπίπτει μὲ ἀπίστευτον ταχύτητα ἀπὸ ὑπερβολικὴν εὐθυμίαν εἰς ἄκραν μελαγχολίαν· εἶνε παράδοξον μίγμα μονομανίας καὶ μελαγχολίας.

— Ἔχασε καθ' ὁλοκληρίαν τὸ λογικόν;

— Ὄχι, κύριε, δὲν εἶνε τρελλὸς παραφρονεῖ μόνον ὡς πρὸς ἓν ἀντικείμενον.

— Ποῖος εἶνε ὁ χαρακτὴρ τῆς ἀσθενείας του;

— Φεῦ! κύριε, ὁ χαρακτὴρ τοῦ αἰῶνός μας, ἡ πλεονεξία! Ὁ δυστυχὴς ἀσθενὴς εἶνε τῆς ἐποχῆς του. Ἂν καὶ εἰργάσθη ἀπὸ τῆς παιδικῆς του ἡλικίας εὑρίσκεται χωρὶς περιουσίαν. Ὁ πατήρ μου, ἀναχωρήσας ἀπὸ τοῦ ἰδίου μὲ αὐτὸν σημείου, μοῦ ἀφῆκε σημαντικὴν περιουσίαν. Ὁ φίλτατος θεῖος ἤρχισε νὰ ζηλοτυπῇ· ἔπειτα ἐσκέφθη ὅτι, ἐπειδὴ εἶνε μόνος μου συγγενής, θὰ ἐγίνετο κληρονόμος μου ἂν ἀπέθνησκα καὶ κηδεμών μου ἂν ἐτρελλαινόμην· καὶ ἐπειδὴ τὸ ἀσθενὲς πνεῦμα πιστεύει εὐκόλως ὅτι ἐπιθυμεῖ, ὁ δυστυχὴς ἐπείσθη ὅτι ἐτρελλάθην. Τὸ εἶπε πρὸς ὅλους, θὰ τὸ εἴπῃ καὶ πρὸς ὑμᾶς. Εἰς τὴν ἄμαξαν, μολονότι εἶχε δεμένας τὰς χεῖρας, ἐνόμιζεν ὅτι αὐτὸς μὲ ὡδήγει ἐδῶ.

— Πότε ἔγινεν ἡ πρώτη προσβολή;

— Πρὸ τριῶν περίπου μηνῶν. Κατέβη εἰς τοῦ θυρωροῦ μου καὶ τοῦ εἶπε μὲ ἦθος περίτρομον: «Κύριε Ἐμμανουήλ, ἔχετε μίαν θυγατέρα . . . ἀφήσατέ την εἰς τὸ δωμάτιόν σας καὶ ἐλᾶτε νὰ μὲ βοηθήσετε διὰ νὰ δέσω τὸν ἀνεψιόν μου».

— Ἐννοεῖ καλὰ τὴν θέσιν του; εἰξεύρει ὅτι πάσχει;

— Ὄχι, κύριε, καὶ νομίζω ὅτι τοῦτο εἶνε καλὸν σύμπτωμα. Περιπλέον ἔχασε τὴν ὄρεξιν καὶ ἔχει μακρὰς ἀϋπνίας.

— Τόσῳ τὸ καλλίτερον! ὁ τρελλός, ὁ ὁποῖος κοιμᾶται καὶ τρώγει τακτικά, εἶνε σχεδὸν ἀνίατος. Ἐπιτρέψατε νὰ τὸν ἐξυπνήσω.

(Ἕπεται τὸ τέλος.)

Ed. About.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

Συνέχεια καὶ τέλος· ἴδε σελ. 187.

Ἀπόρκνισις τοῦ ἐπιφανοῦς φυσικοῦ Φραγκλίνου περὶ τοῦ μέλλοντος τοῦ ἀεροστάτου. — Ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ ἀτμοῦ εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀεροστάτου. — Τὸ πρῶτον ἀτμήλατον ἀεροστατον. — Τὰ ἠλεκτροκίνητον ἀεροστατον καὶ τὰ ἐπ' αὐτοῦ πρόσφατα ἐπιτυχῆ πειράματα. — Νέον τοῦ Debayeux σύστημα πρὸς διεύθυνσιν τοῦ ἀεροστάτου. — Ποίας ἐκπληκτικὰς μεταβολὰς προωρίσται νὰ συντελέσῃ ἐπὶ τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας ἡ προσθήκη τοῦ ἀεροστάτου εἰς τὰ νῦν μέσα τῆς συγκοινωνίας. — Οἱ ἑπτάμηνοι ἄνθρωποι.

Χρόνον τινὰ μετὰ τὴν πρώτην ταύτην ἀνακάλυψιν τοῦ ἀεροστάτου, ἥτις εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ἀνυπομόνους νὰ διατρέξωσι τὰς ἐκτάσεις τῶν ἀέρων, ἐγέννησε προώρως τοσαύτας ἐλπίδας, ὁ μέγας Φραγκλῖνος ἐρωτηθεὶς παρά τινος περιέργου «εἰς τί δύναται νὰ χρησιμεύσῃ τὸ ἀεροστατον τοῦ Μαγκολφιέρου», ἀπήντησε: «καὶ εἰς τί δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ἀμέσως τὸ νεογνόν; ἡ ἀνακάλυψις εἶνε ἔτι βρέφος, ἄρτι γεννηθέν.»

Ἐν τούτοις τὸ νεογνὸν ἐπὶ ἑνὰ ἤδη ὁλόκληρον αἰῶνα πολὺ ὀλίγον ηὔξησε καὶ ἐμεγαλύνθη. Πᾶσαι αἱ πολυπληθεῖς καὶ μετὰ ζήλου ἐργασίαι τῶν ἐρευνητῶν συνετρίβησαν πρὸ ἰσχυροῦ σκοπέλου, πρὸ τοῦ ζητήματος τῆς εὑρέσεως τοῦ πηδαλίου τοῦ ἀεροστάτου, ἄνευ τοῦ ὁποίου τοῦτο δὲν ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ σπουδαίως εἰς πολλά.

Πλεῖστοι τρόποι καὶ μέσα διευθύνσεως τῶν ἀεροστάτων, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον εὐφυεῖς, ἐπενοήθησαν ἀλλεπαλλήλως ὑπὸ διαφόρων ἐπιστημόνων. Πλὴν οὐδὲν τούτων ἐπέτυχεν. Αἱ ἀλλεπάλληλοι δὲ αὗται ἀποτυχίαι ἐψύχραναν τὸν ζῆλον τῶν ἐρευνητῶν καὶ ἐχαλάρωσαν τὴν προσοχὴν τοῦ ἀπαυδήσαντος πλέον κοινοῦ, καὶ οὕτως ἐπὶ πολλὰ ἔτη οἱ ἐπιστήμονες ἐφαίνοντο μᾶλλον ἀπηλπισμένοι ὡς πρὸς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ζητήματος τούτου, διὰ τὸ ὁποῖον ἐν τούτοις οὐδέποτε ἔπαυσαν νὰ ἐργάζωνται.

**

Τῷ 1850 πρῶτος ὁ Pétin ἐφαντάσθη νὰ χρησιμοποιήσῃ τὸν ἀτμὸν εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀεροστάτου, ἀλλ' ἀπέτυχεν εἰς τὰ πειράματα αὐτοῦ. Ἐν τούτοις μετὰ δύο ἔτη, τὴν 24 Σεπτεμβρίου 1852, ὁ μηχανικὸς Giffard μετὰ τῶν David καὶ Sciama κατώρθωσαν νὰ κανονίσωσι τὴν διεύθυνσιν ἐπιμήκους ἀεροστάτου διὰ μικρᾶς ἀτμομηχανῆς. Ἔκτοτε τὰ πειράματα διὰ τοῦ ἀτμοῦ ἐπηκολούθησαν, ἀλλὰ δὲν ἐπετεύχθη δι' αὐτῶν εὐχάριστός τις ἐπιτυχία.

Ἡ ἀποτυχία δὲ τοῦ μέσου τούτου συνίσταται εἰς πλεῖστα ὅσα ἐλαττώματα τοῦ ἀτμοῦ, διότι ἀπαιτεῖ οὗτος χρῆσιν λέβητος καὶ ἑστίας, ἅτινα συνιστῶσι διαρκῆ κίνδυνον πυρκαϊᾶς ἐν τοῖς ἀέρῃς· διότι πράγματι ἡ τοποθεσία τοῦ ἀτμοῦ ὑπὸ σφαῖραν ὑδρογόνου ἀναλογεῖ πως πρὸς γειτνίασιν πυρὸς ὑπὸ βαρέλιον πυρίτιδος. Ἐκτὸς δὲ τούτου πάντοτε ἡ ἀτμομηχανὴ ἔχει βάρος κέπως δυσανάλογον τοῦ ἀεροστάτου καὶ σὺν τούτοις ἔχει ἀνάγκην παρακαταθήκης ἀνθράκων καὶ ὕδατος.

**

Ἅπασαι αἱ ἀπόπειραι αὗται καὶ τὰ ἐπανειλημμένα πειράματα ἐν τούτοις εἰς οὐδὲν πρακτικὸν ἀποτέλεσμα ἤγαγον.

Ἀπὸ τοῦ 1881 ὁ ἐν Παρισίοις ἄριστος ἐπιστήμων αεροναύτης Gaston Tissandier πρῶτος ἐσκέφθη τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ ἠλεκτρισμοῦ διὰ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀεροστάτου καὶ τὴν ἀντικατάστασιν τῆς ἀτμομηχανῆς διὰ μηχανῆς δυναμοηλεκτρικῆς. Ὁ ἠλεκτρικὸς κινητὴρ λειτουργεῖ ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀνάγκης πυρὸς καὶ ἀνθράκων καὶ ὕδατος· ἐκτὸς δὲ τούτου ὑπερτερεῖ ἔτι κατὰ πολλὰ ἄλλα προτερήματα τῆς ἀτμομηχανῆς.

Ἡ ἐπιτυχία τῶν πρώτων ἐν σμικρῷ γενομένων πειραμάτων ἐνεθάρρυναν τὸν Tissandier, ὅστις μετ' ὀλίγον ἐπεχείρησε τὴν πρώτην ἀνάβασιν ἐπὶ ἀεροστάτου διευθυγομένου μετ' ἐπιτυχίας ὑπὸ ἠλεκτρικοῦ κινητῆρος, ὅπερ ἐν καιρῷ ἀνηγγείλαμεν ἐκ Παρισίων καὶ περιεγράψαμεν ἐν ταῖς στήλαις ταύταις κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος.

Τὸ πρῶτον τοῦτο ἐπιτυχὲς βῆμα ἐνέπλησε χαρᾶς καὶ ἐλπίδων τοὺς ἐπιστήμονας περὶ προσεγγιζούσης πλέον λύσεως τοῦ σπουδαιοτάτου αὐτοῦ προβλήματος.

Δύο ἀξιωματικοὶ ὁ Renard καὶ Krebs τῆς ἐν Παρισίοις στρατιωτικῆς ἀεροναυτικῆς σχολῆς τῆς Γαλλικῆς κυβερνήσεως εἰργάζοντο ἤδη καὶ οὗτοι πρὸ πολλοῦ εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ ἠλεκτρισμοῦ πρὸς διεύθυνσιν τοῦ ἀεροστάτου. Ἡ πρώτη ἀνάβασις αὐτῶν ἐγένετο τὴν 9 παρελθόντος Αὐγούστου μετ' ἐκτάκτου ἐπιτυχίας καὶ εἶνε ἤδη τὸ αἴσιον τοῦτο γεγονὸς γνωστὸν ἀπανταχοῦ τῆς οἰκουμένης.

Τὸ σπουδαιότατον πρόβλημα, ὅπερ οἱ δύο οὗτοι ἀξιωματικοὶ εἶχον νὰ λύσωσιν, ἦν κατὰ πρῶτον ν' ἀπολαύσωσιν σχῆμα ἀεροστάτου στερεὸν καὶ κατάλληλον πρὸς ἀεροπλοΐαν· εἶτα νὰ ἐπιτύχωσιν ἠλεκτροκινητήριον μηχανὴν παρέχουσαν μεγάλην δύναμιν ὑπὸ μικρὸν μέγεθος καὶ μικρὸν σχετικῶς βάρος.

Τὸ σχῆμα λοιπὸν τοῦ ἀεροστάτου ἐξελέγη ὑπὸ τῶν δύο αὐτῶν ἀξιωματικῶν ἐπίμηκες ἀτρακτοειδές, οὗ τινος τὸ ὀπίσθιον ἄκρον ἦν μᾶλλον ὀξὺ ἢ τὸ ἐμπρόσθιον· ἦν δὲ κατεσκευασμένον ἐξ ἰσχυροῦ μεταξωτοῦ ὑφάσματος κομμιούχου περιβεβλημένου ὑπὸ στερεοῦ δικτύου φέροντος κάτωθεν τὸ σκάφιον τῶν ταξειδιωτῶν καὶ τὴν ἠλεκτροκινητήριον μηχανήν, ἥτις συνίστατο ἐξ ἠλεκτρικῶν συμπυκνωτήρων τοῦ τελειοτέρου συστήματος παρεχόντων εἰς ἐπιτήδειον κινητῆρα ἱκανὸν ἠλεκτρικὸν ῥεῦμα, ὅπως παράγῃ ἐπὶ ἕλικος τεθειμένης πρὸς τὰ ἔμπροσθεν τοῦ ἀεροστάτου δύναμιν 10 περίπου ἵππων.

Τὸ ἀεροστατον τοῦτο, — ὅπερ ἐν ὅλῳ μετὰ τῶν ἀεροναυτῶν, τῆς κινητηρίου μηχανῆς, τοῦ ἕρματος κλπ. κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ πειράματος ἐβάρυνε 2,000 χιλιόγραμμα, — ἀνῆλθεν εἰς 50 περίπου μέτρων ὕψος, μεθ' ὃ ἐδόθη ἡ διεύθυνσις εἰς αὐτὸ κατὰ βούλησιν. Τὸ ἀεροστατον ἄνευ δυσκολίας διευθύνθη πρὸς σημεῖον ἐκ τῶν προτέρων ὁρισθὲν καὶ εἶτα ἐπανῆλθεν ἐκεῖθεν μετὰ τῆς αὐτῆς ἐπιτυχίας, ἂν καὶ ἐφέρετο ἐναντίον τοῦ ἀνέμου, ὅστις ἔπνεε τότε μετὰ ταχύτητος 5 μέτρων κατὰ δευτερόλεπτον.

**

Ταυτοχρόνως περίπου μὲ τὰς ἐπιτυχίας ταύτας τοῦ ἠλεκτρισμοῦ ἁπλοῦς τις πλὴν νοήμων μηχανικὸς ἐργάτης ὁ γάλλος Debayeux ἐφαντάζετο νέον τρόπον διευθύνσεως τοῦ ἀεροστάτου, καὶ τὴν 12 Ἰουνίου 1883 ἐποίει δημοσίᾳ τὸ πρῶτον αὐτοῦ πείραμα.

Τὸ σύστημα τοῦ μηχανικοῦ αὐτοῦ συγίσταται εἰς τὴν προσθήκην ἔμπροσθεν ἐλλειψοειδοῦς ἀεροστάτου ἕλικος περιστρεφομένης μετὰ μεγάλης ταχύτητος, ἥτις οὕτω παράγει εἰς τὴν πρὸ τοῦ ἀεροστάτου ἀτμόσφαιραν μεγάλην ἀραίωσιν τοῦ ἀέρος, ὡς ἐκ τοῦ ὁποίου τὸ ἀεροστατον ὠθεῖται πρὸς τὰ ἔμπρος φυσικῶς, ὅπως πληρώσῃ τὸν κενὸν ὁπωσδήποτε τοῦτον χῶρον. Οὕτω δ' ἐπιτυγχάνεται πρὸς τὰ πρόσω τακτικὴ πορεία τοῦ ἀεροστάτου. Κατὰ τὸ ἐπίσημον δὲ πρὸς τὴν γαλλικὴν κυβέρνησιν ἔγγραφον τῶν κριτῶν καὶ πειραματιστῶν «τὸ ἀεροστατον τοῦ Debayeux

ὑπήκουσε τελείως εἰς τὸ πηδάλιον καὶ ἐστράφη πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ κατὰ βούλησιν παρὰ τὸν ἄνεμον, ὅστις ἔπνεεν $1^1/_2$ μέτρον κατὰ δευτερόλεπτον. Τὸ ἀερόστατον πολλάκις διευθύνθη ἐναντίον τοῦ ἀνέμου μετὰ ταχύτητός τινος ».

Αἱ ἐπιτυχίαι αὗται τῶν Γάλλων δὲν ἀφίνουσιν ἡσύχους τοὺς ἐπιστήμονας περὶ τὴν ἀεροναυτικὴν ἀσχολουμένους τῶν ἄλλων ἐθνῶν. Οὕτως ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἐν Γερμανίᾳ ἐπίσης ἐγένοντο παρόμοια πειράματα πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς διευθύνσεως τοῦ ἀεροστάτου. Ἐν Ῥωσσίᾳ δ' ἐσχάτως ἀγγέλλεται, ὅτι κατασκευάζεται νῦν κολοσσιαῖον ἀερόστατον ἐν σχήματι σιγάρου προωρισμένον διὰ παρόμοια ἐντὸς ὀλίγου πειράματα.

* *

Ἐν γένει δ' ἐκ πάντων τούτων συνάγομεν, ὅτι ἡ ἐναέριος ναυτιλία, καίτοι ἐπὶ ἕνα περίπου αἰῶνα ἔμενε στάσιμος, κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐποίησε σπουδαιοτάτην πρόοδον καὶ παρέχει μεγάλας ἐλπίδας, ὅτι δὲν θέλει βραδύνει νὰ βαδίσῃ ἐκ παραλλήλου καὶ πρὸς τὰς ἄλλας τοῦ αἰῶνος μας λαμπρὰς προόδους.

Ἐξ ἁπάντων τῶν μέσων τῆς συγκοινωνίας τὸ ἁπλούστερον, ταχύτερον, χρησιμώτερον, ἀκινδυνότερον καὶ τερπνότερον βεβαίως θέλει εἶναι ἡ ἐναέριος ναυτιλία, ὅταν ὁριστικῶς πλέον εὑρεθῇ ἀσφαλὴς τρόπος διευθύνσεως τοῦ ἀεροστάτου. Ὁποίαν μεταβολὴν θέλει τότε φέρει τὸ ἀερόστατον εἰς τὰ μέσα τῆς συγκοινωνίας, εἰς τὰς ἐθνικὰς σχέσεις ἐν σύμπαντι τῷ ἐπιγείῳ κόσμῳ καὶ εἰς πάσας ἐν γένει τὰς συνθήκας τῆς ζωῆς, εἰς τὰς κοινωνικὰς συναλλαγὰς καὶ ἐργασίας τῶν ἀτόμων, εἰς τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα τῆς ἀνθρωπότητος ἁπάσης! Οὐδεμία χώρα, οὐδεμία γωνία, ἀγνώστου νῦν καὶ ἀνερευνήτου μέρους τῆς γῆς, θέλει μείνει κεκρυμμένη εἰς τὸν ἄνθρωπον τοῦ γνωστοῦ ἤδη κόσμου. Οὐδεμία ἀπόστασις γῆς ἢ θαλάσσης θὰ προξενῇ αἴσθησίν τινα εἰς τὸν ἄνθρωπον. Τὸ πᾶν θέλει μεταμορφωθῆ ἐν τῷ κόσμῳ.

Πᾶσα πόλις, πᾶν χωρίον, πᾶν ἐργοστάσιον— ὡς ποτε ὠνειροπόλησεν ὁ Blerzy — θέλει τότε ἀπολαύσει πλεονεκτήματα θαλασσίου λιμένος. Αἱ διώρυγες, αἱ δημόσιαι ὁδοὶ θ' ἀποβῶσιν ἀνωφελεῖς καὶ ἄχρηστοι, καὶ αἱ ἐκτάσεις, ἃς κατέχουσιν ἤδη, θὰ ἀποδοθῶσιν εἰς τὴν γεωργίαν. Τὰ πλοῖα— ἐὰν ἔτι ὑπάρχωσι τοιαῦτα—καταλαμβανόμενα ὑπὸ τριχυρίας, θὰ ὑψῶνται ὑπεράνω τῶν ὑδάτων διὰ προχείρου μετατροπῆς τοῦ μεγάλου αὐτῶν ἱστίου εἰς ἀεροστατικὴν σφαῖραν καὶ θὰ φέρωνται εἰς τὸν σκοπούμενον λιμένα· μάλιστα δὲ θὰ πλέωσι καὶ ὑπεράνω τῶν ὀρέων. Δὲν θὰ γίνωνται πλέον πόλεμοι, διότι τὰ σύνορα τῶν ἐθνῶν θ' ἀπαλειφθῶσιν, οἱ λαοὶ θ' ἀνταποκρίνωνται ἐντὸς ὡρῶν τινῶν ἐκ τοῦ ἑνὸς ἀντίποδος εἰς τὸν ἕτερον, διὰ δὲ τῆς ἀκαταπαύστου ταύτης ἐπικοινωνίας καὶ ἐπαμιξίας θέλουσι συγχωνευθῆ εἰς μίαν, οὕτως εἰπεῖν, οἰκογένειαν. Τὸ ἐσωτερικὸν τῶν ἀπροσίτων νῦν χωρῶν δὲν θέλει πλέον κρύπτει μυστήρια. . . .

Τὰ ὡραῖα ταῦτα ὄνειρα εἰσὶν ὄντως ἐπαγωγά, ὅπως παροτρύνωσι τοὺς ἐπιστήμονας εἰς ἐνδελεχῆ καὶ ἄκμον ἐργασίαν περὶ τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος τῆς διευθύνσεως τοῦ ἀεροστάτου, ἥτις μάλιστα εὐτυχῶς κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη εἰσῆλθεν εἰς ἀληθῆ ὁδὸν πραγματοποιήσεως. Αἱ μέχρι σήμερον ἐπιτευχθεῖσαι πρόοδοι ἐνθαρρύνουσιν ἡμᾶς νὰ μὴ ἀπελπισθῶμεν περὶ τῆς εἰς τὸ μέλλον πραγματοποιήσεως τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἅλματος εἰς τὴν πρόοδον καὶ τῶν ἐξ αὐτοῦ ἐξαρτωμένων λαμπρῶν ἐλπίδων! Σήμερον δ' ἡμεῖς ἂς ἀρκεσθῶμεν ἐντρυφῶντες ἐν τοῖς ὡραίοις αὐτοῖς ὀνείροις!. . .

* *

Ἀλλὼς τε δὲ τὰ ὄνειρα ταῦτα δὲν χρονολογοῦνται ἐκ τῆς ἐποχῆς ἡμῶν ταύτης· ἀείποτε, ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ὁ ἄνθρωπος ὠνειροπόλησε νὰ διαρρήξῃ τὰ δεσμά, τὰ συγκρατοῦντα καὶ διακατέχοντα αὐτὸν στενῶς προσδεδεμένον πρὸς τὴν γῆν, ν' ἀκολουθήσῃ τὰ πτηνὰ εἰς τὴν πτῆσιν αὐτῶν καὶ νὰ διεισδύσῃ εἰς τὰς ἀπεράντους ἐκτάσεις τοῦ ἀέρος. Ἐξ αὐτῆς τῆς ἀρχαιότητος προσεπάθησεν ὁ ἄνθρωπος νὰ ἐπιτύχῃ καὶ διαχαράξῃ νέας ὁδοὺς διὰ μέσου τῶν οὐρανῶν.

Ἐξ αὐτῆς ἔτι τῆς μυθολογικῆς ἐποχῆς τῆς Ἑλλάδος μανθάνομεν, ὅτι ὁ Ἴκαρος καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ Δαίδαλος ἐδραπέτευσαν ἐκ τοῦ Λαβυρίνθου τῆς Κρήτης, ἔνθα εἶχον φυλακισθῆ ὑπὸ τοῦ Μίνωος, κατασκευάσαντες πτέρυγας ἐκ πτερῶν πτηνῶν καὶ προσκολλήσαντες ταύτας διὰ κηροῦ. Τὸ πείραμα τοῦτο τότε, κατὰ τὴν μυθολογίαν, ἐπέτυχεν ἐν μέρει μόνον· θὰ ἐπετύγχανε δὲ ἐντελῶς, ἂν μὴ ὁ Ἴκαρος ἐπαρθεὶς ἐκ τῆς ἐπιτυχίας ἀνυψοῦτο εἰς τοὺς αἰθέρας ὑπὲρ τὸ δέον καὶ προσήγγιζε τὸν ἥλιον, ὡς ἐκ τοῦ ὁποίου ἐτάκη ὁ κηρός, ὁ δ' ἀτυχὴς Ἴκαρος κατέπεσε τότε καὶ ἐπνίγη εἰς τὸ ὑποκείμενον πέλαγος, ἐπονομασθὲν ἐξ αὐτοῦ *Ἰκάριον*.

* *

Τὸ δυστυχὲς τοῦτο γεγονὸς ἀπέτρεψεν ἐπὶ μακρὸν τὸν ἄνθρωπον νὰ δοκιμάσῃ νέας παρακινδυνευμένας πρὸς τὸν οὐρανὸν πτήσεις, ἂν καὶ διακαῶς ἐφλέγετο πάντοτε ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας ταύτης.

Ἐν τούτοις Ἰταλός τις τῷ 1442 ἐτόλμησε νὰ ἐπαναλάβῃ τὸ πείραμα ἐν τῇ πόλει Perrugia. Κατὰ τὴν ἱστορίαν ὅμως δυστυχῶς ἔπαθε τὸ τοῦ Ἰκάρου παθήμα ἐξ ἰδίας κουφότητος· διότι ἐνῷ ἐπέτυχε διὰ τῶν πτερῶν αὐτοῦ νὰ περιπλανηθῇ ὑπεράνω τῆς πόλεως, δὲν ἠρκέσθη εἰς τοῦτο, ἀλλ' ἐφαντάσθη ν' ἀνέλθῃ ὑψηλότερον, ὅπου ὁ σφοδρὸς ἐκεῖ ἄνεμος συνέτριψε τὸν σίδηρον, δι' οὗ διεύθυνε τὰς πτέρυγας αὐτοῦ καὶ κατέπεσεν ἐπὶ δώματος ἐκκλησίας.

Μετὰ 27 ἔτη μουσικός τις ἐκ Nuremberg τελειοποιήσας τὰς πτέρυγας τοῦ Ἰταλοῦ ἐπανέλαβε τὸ πείραμα καὶ ἐρρίφθη εἰς τοὺς ἀέρας, ἐκ τοῦ ὕψους κωδωνοστασίου μετὰ μεγίστης ἐμπιστοσύνης· φεῦ! κατέπεσε σχεδὸν παρευθὺς καὶ εὗρε καὶ οὗτος ὀλέθριον τέλος.

Τὰ δυστυχῆ ταῦτα ἀποτελέσματα ἐν τούτοις δὲν ἀπεθάρρυναν ἕτερον Ἰταλόν, τὸν Buratini, ὅστις κατασκευάσας νέον ὅλως σχέδιον πτερῶν ἐν Νεαπόλει τῷ 1494 ἐπειράθη ν' ἀνυψωθῇ εἰς τοὺς ἀέρας, ἀλλὰ καὶ οὗτος εὗρε λυγρὸν θάνατον.

Τῷ 1502 ὁ Ἰταλὸς πάλιν Bolori φέρων συσκευὴν πτερύγων ἐρρίφθη ἐκ κωδωνοστασίου τῆς πόλεως Troyes καὶ ἠκολούθησε τὴν μοιραίαν τύχην τῶν προκατόχων του.

Τῷ 1651 Γάλλος οὗτος ὁ Bernier κατεσκεύασε πτέρυγας πρὸς παρομοίαν χρῆσιν, πλὴν ἄγαν συνετὸς οὗτος ἠρκέσθη μόνον νὰ κατασκευάζῃ τὸ ἐξαίσιον εὕρημά του καὶ νὰ πωλῇ αὐτὸ εἰς ἄλλους. Ἱσπανός τις Almero de Malameria ὀρεγόμενος οὐρανίων περιπλανήσεων ἐδοκίμασε νὰ πεταξῇ ἐν Ἀγγλίᾳ διὰ τῶν πτερύγων τοῦ Bernier καὶ ὁ ἀτυχὴς ἐφονεύθη.

Ἕτερος Γάλλος εὐγενὴς ὁ de Bacquevelle τῷ 1775 ἐν Παρισίοις κατεσκεύασε πτέρυγας καὶ ἐρρίφθη εἰς τὸν ἀέρα ἐκ τῆς στέγης οἰκίας παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Σηκουάνα. Οὗτος κατώρθωσε νὰ μείνῃ εἰς τὸν ἀέρα, ἕως οὗ ἔφθασεν ὑπεράνω τῶν ὑδάτων τοῦ ποταμοῦ, ἐν οἷς κατέπεσε καὶ μετὰ μεγάλης δυσχερείας ἐσώθη ἐκεῖθεν.

* *

Μετὰ τὰς ἐπανειλημμένας ταύτας ἀποτυχίας τὸ ζήτημα μετήλλαξε φάσιν. Ἀντὶ νὰ ζητῶσι διὰ πτερύγων ν' ἀκολουθήσωσι τὰ πτηνὰ οἱ ἄνθρωποι περιωρίσθησαν νὰ ζητήσωσι νὰ ἀνακαλύψωσιν ὄργανον, δι' οὗ ἀβλαβῶς νὰ πίπτωσιν ἐξ ὑψηλῶν μερῶν. Ἔκτοτε χρονολογεῖται ἡ ἐφεύρεσις τοῦ *ἀλεξιπτώτου* ὑπὸ τοῦ φυσικοῦ Σεβαστιανοῦ Λενορμάνδου, ὅστις τῷ 1783—συγχρόνως δηλαδὴ μὲ τὴν ἐφεύρεσιν τοῦ ἀεροστάτου—μετὰ τοῦ ἀλεξιπτώτου αὐτοῦ ἐποίησεν ἐπανειλημμένα πειράματα μετ' ἐπιτυχίας.

Τῆς ἀνακαλύψεως ταύτης τοῦ Λενορμάνδου ἠθέλησε νὰ ἐπωφεληθῇ μετά τινα ἔτη εἰς πολιτικὸς φυλακισμένος ὁ Γάλλος Drouet, ὅστις κατεσκεύασεν ἀλεξίπτωτον διὰ τῶν παραπετασμάτων τῆς κλίνης του καὶ ἐρρίφθη ἐκ τοῦ ὕψους τοῦ φρουρίου, ἔνθα ἦν ἐγκαθειργμένος. Πλὴν πίπτων ὁ Drouet κατέαξε τὴν κνήμην, καὶ οὕτω πάλιν συνελήφθη ὑπὸ τῶν φυλασσόντων στρατιωτῶν.

* *

Παρὰ τὴν ἐφεύρεσιν τοῦ τε ἀεροστάτου καὶ τοῦ ἀλεξιπτώτου, ἐν τούτοις καὶ πάλιν ὁ ἄνθρωπος μὴ ἀρκούμενος εἰς τὰς κατακτήσεις ταύτας ἐπανέλαβε τὰς προσπαθείας αὐτοῦ, ὅπως ἐπιτύχῃ τὴν διὰ πτερῶν πτῆσιν.

Οὕτω τῷ 1797 ἐν Παρισίοις ὁ Calais πρὸς ταῖς πτέρυξιν αὐτοῦ προσέθηκεν ἔτι καὶ οὐρὰν ἐν εἴδει ἱπτιδίου, πλὴν καὶ οὗτος ἠκολούθησε τὴν μοιραίαν τύχην τῶν πολλῶν προκατόχων του.

Τῷ 1813 ἐν Παρισίοις ὁ Degen ἐν τούτοις κατώρθωσε νὰ πεταξῇ εἰς τοὺς ἀέρας καὶ νὰ μεταβῇ ἱπτάμενος μέχρι μικρᾶς τινὸς πόλεως ἔξωθεν τῶν Παρισίων. Πλὴν νουνεχέστερος οὗτος πάντων τῶν προηγηθέντων δὲν ἐνεπιστεύθη ἑαυτὸν εἰς μόνας τὰς πτέρυγάς του, ἀλλὰ προσέθηκεν ἔτι εἰς τὴν συσκευὴν αὐτοῦ καὶ μικρὰν σφαῖραν ἀεροστάτου διατηροῦσαν αὐτὸν διαρκῶς εἰς ὕψος 60 μέτρων!

Ἐσχάτως δὲ μόλις πρό τινων ἐτῶν Βέλγος τις Degreef κατεσκεύασε πτέρυγας πάμμεγέθεις καὶ προσεπάθησε δι' αὐτῶν νὰ πεταξῇ ἐν Βρυξέλλαις ἐκ τινος ὑψηλοῦ ἰκριώματος· ἐπὶ τούτῳ ἐκεῖ κατασκευασθέντος. Ἀλλ' ἀτυχῶς καὶ οὗτος παρευθὺς εὗρε τὸν θάνατον· οἰκτρῶς καταπεσὼν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους.

Νὰ ὀνειροπολῇ τις τὸ ἀχανὲς καὶ ἄπειρον τῶν οὐρανῶν καὶ νὰ ἐκπνεύσῃ ἐπὶ τοῦ βορβόρου τῆς γῆς· ὁποῖον λυπηρὸν καὶ ἀπαίσιον τέλος!

* *

Βεβαίως δὲν ἔφθασεν ἔτι ἡ βασιλεία τῶν ἱπταμένων ἀνθρώπων. Οὐχ ἧττον δὲν ἔχομεν οὐδένα λόγον νὰ μὴ ἐλπίσωμεν εἰς τὴν τελικὴν ἐπιτυχίαν καὶ τούτου πλὴν ἐπίσης οὐδένα λόγον ἔχομεν νὰ προσπαθῶμεν νὰ φεύγωμεν οὕτω τὴν πτωχὴν γηΐνην ἡμῶν σφαῖραν, καθ' ὅσον ἔτι εὐτυχῶς τὰ ἐπίγεια πράγματα δὲν ἔφθασαν εἰς τοιοῦτον ἀπογοητεύσεως βαθμόν!...

Φερεκυδης

ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ ΔΗΜΟΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ

ΗΤΟΙ Η ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΑ ΕΝ ΤΗ ΠΡΑΞΕΙ

ΥΠΟ ΒΛΑΣΙΟΥ Γ. ΣΚΟΡΔΕΛΗ

(Ἐν Ἀθήναις, 1885).

Ὁ κ. Σκορδέλης εἶναι ἐκ τῶν ὀλίγων παρ' ἡμῖν, οἵτινες, κατανοήσαντες τὸν ὑψηλὸν σκοπὸν τῆς παιδαγωγίας, ἀφιέρωσαν εἰς αὐτὸν καὶ τὸν βίον καὶ τὴν διάνοιαν. Ἐμφορούμενος τῆς εὐγενοῦς φιλοδοξίας τοῦ νὰ συντελέσῃ πρὸς ἀνύψωσιν καὶ διευκόλυνσιν τοῦ ἔργου τοῦ Ἕλληνος παιδαγωγοῦ, δὲν ἐπιδιώκει φήμην φιλολογικὴν διὰ τῆς ἐκδόσεως βιβλίων ὀγκωδῶν, οὔτε ἐπιζητεῖ τὴν ἐκθάμβωσιν τῶν πολλῶν διὰ τῆς ἐπιδείξεως τῶν γνώσεών του. Ἀλλ' ἐξυπηρετεῖ τὸ ἔθνος ἀποτελεσματικώτερον καὶ σκοπιμώτερον, περιοριζόμενος μετριοφρόνως εἰς τὴν συγγραφὴν βιβλίων παιδαγωγικῶν, εἰς τὰ ὁποῖα ἐναποταμιεύει τὰ πορίσματα πείρας μακρᾶς, συνοδευομένης ὑπὸ πεφωτισμένου καὶ μεμετρημένου πατριωτισμοῦ. Δὲν ἀπηξίωσε

νὰ ἐνασχοληθῇ εἰς τὴν σύνταξιν Ἀλφαβηταρίου εὐμεθόδου ὅπως ὑποβοηθήσῃ τοὺς μικροὺς Ἑλληνόπαιδας κατὰ τὰ πρῶτα αὐτῶν βήματα εἰς τὸ δυσχερὲς στάδιον τῆς μαθήσεως. Δὲν ἐθεώρησε κατώτερον ἑαυτοῦ τὸ νὰ γράψῃ χάριν τῶν παίδων βιβλία ἀναγνώτεως, εἰς τὰ ὁποῖα τὸ τερπνὸν συνδυάζεται μετὰ τοῦ ὠφελίμου. Εἰς δὲ τὸ προκείμενον αὐτοῦ ἔργον, ἀποτεινόμενος οὐχὶ πλέον εἰς τοὺς παῖδας, ἀλλ' εἰς τοὺς διδασκάλους αὐτούς, ἐπιχειρεῖ οὐχὶ διὰ θεωριῶν ἢ διὰ συστηματικῆς διδασκαλίας, ἀλλὰ διὰ τοῦ πρακτικοῦ παραδείγματος ἑνὸς συναδέλφου αὐτῶν, ἔστω καὶ ἰδεώδους πως ἢ ἰδανικοῦ, νὰ χειραγωγήσῃ αὐτοὺς εἰς τὸ εὐγενὲς καὶ δύσκολον ἔργον, τὸ ὁποῖον ἀναλαμβάνει πᾶς ὁ ἐπιζητῶν πτυχίον καὶ διορισμὸν δημοδιδασκάλου.

Ὁμολογοῦμεν ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ τοῦ τελευταίου τούτου ἔργου τοῦ κ. Σκορδέλη φαίνεται ἐπαγγελλομένη εἰς τὸν ἀναγνώστην σελίδας δραματικωτέρας τῶν ἀποτελουσῶν τὸ ἡμερολόγιον τοῦ δημοδιδασκάλου του.

Ἐὰν τὸ βιβλίον ἀπηυθύνετο πρὸς μόνους τοὺς δημοδιδασκάλους καὶ τὰς δημοδιδασκαλίσσας, πρὸς τοὺς ὁποίους καὶ ἀφιεροῦται, ἡ τοιαύτη ἐκ μέρους ἡμῶν ἀπαίτησις δὲν θὰ εἶχεν ἴσως ὑπόστασιν. Ὁ ἀναγινώσκων τὸ ἡμερολόγιον δημοδιδάσκαλος θὰ ἀναπληροῖ καὶ θὰ συμπληροῖ διὰ τῶν ἀναμνήσεων του καὶ ἐξ ἰδίας πείρας ὅσα εἰς ἡμᾶς, τοὺς στερουμένους τῆς τοιαύτης πείρας, φαίνονται ἐλλείποντα ἐκ τῆς ἀπεικονίσεως, τὴν ὁποίαν ἀναζητοῦμεν εἰς τὰς σελίδας του. Ἀλλὰ τὸ θέμα ἔχει μεγάλην σπουδαιότητα καὶ ἐνδιαφέρει πάντα Ἕλληνα. Τὸ δημοτικὸν σχολεῖον εἶναι ἡ βάσις τοῦ ἐκπολιτισμοῦ, πρὸς τὸν ὁποῖον βαίνομεν, ἢ ἔπρεπε νὰ βαίνωμεν. Τὰ κακῶς ἔχοντα ἐν αὐτῷ ἐνδιαφέρουσιν ὁλόκληρον τὴν κοινωνίαν, ἡ δὲ θεραπεία των δὲν ἐξαρτᾶται ἐκ μόνων τῶν δημοδιδασκάλων, ἀλλ' ἐκ τῆς κοινῆς πάντων ἡμῶν συνεργασίας. Ἀνάγκη νὰ ἐννοήσωμεν πάντες ὅτι ἡ κυρία ἐργασία πρὸς μέλλουσαν τῆς Ἑλλάδος ἀνύψωσιν θὰ γείνῃ ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῆς Παιδείας, καὶ ὅτι κύριον τοῦ ὑπουργείου τούτου μέλημα πρέπει νὰ εἶναι τὸ δημοτικὸν σχολεῖον. Ἀλλὰ διὰ νὰ ἐννοήσωμεν ταῦτα, διὰ νὰ φωτισθῇ καὶ ἐξεγερθῇ ἡ κοινὴ γνώμη, προαπαιτεῖται ἐργασία τοιαύτη ὁποία ὑπὸ τοῦ κ. Σκορδέλη σήμερον γίνεται. Διὰ τοῦτο δὲν παραδεχόμεθα ὅτι τὸ βιβλίον του ἀπευθύνεται πρὸς μόνην τὴν τάξιν, εἰς τὴν ὁποίαν τὸ ἀφιεροῖ. Διὰ τοῦτο ἠθέλομεν ἐν αὐτῷ ζωηροτέραν τινὰ καὶ γραφικωτέραν ἐν ταῖς λεπτομερείαις αὐτῆς ἀπεικόνισιν τῶν ποικίλων δυσχερειῶν, πρὸς τὰς ὁποίας ἔχει νὰ παλαίσῃ ἐν ἐπαρχίᾳ ἀπομεμακρυσμένῃ νέος ἄπειρος, πλήρης ἐνθουσιασμοῦ, ἐμφορούμενος ζήλου διὰ τὸ στάδιον, τὸ ὁποῖον ἐνηγκαλίσθη, νέος ὁποῖος παρίσταται εἰς ἡμᾶς ὁ γράφων τὸ ἡμερολόγιον τοῦτο. Ἠθέλομεν περιγραφὰς λεπτομερεῖς, χαρακτηρισμοὺς δημάρχων καὶ παρέδρων, συζητήσεις μετὰ τῶν γονέων τῶν μαθητῶν, πρὸ πάντων δὲ τῶν παίδων αὐτῶν τὰ ἤθη, τὰς ἰδιοτροπίας, ἐν ἑνὶ λόγῳ τὴν ψυχολογικὴν ἱστορίαν τῆς ἐγκαταστάσεως τοῦ διδασκάλου εἰς τὸ μικρὸν βασίλειόν του, τὰ καθέκαστα τῆς ἠθικῆς πάλης, ἣτις, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ πεπειραμένου συγγραφέως, δὲν ἠδύνατο ἢ ν' ἀπολήξῃ εἰς νίκην. Οὕτω πραγματευόμενον τὸ θέμα ἤθελε, νομίζομεν, κινήσει τὸ ἐνδιαφέρον πολὺ περισσότερον. Ὁ κ. Σκορδέλης δὲν ἠθέλησε νὰ προσφύγῃ εἰς τοιαῦτα μέσα. Πάντα ὅσα ὑποδεικνύομεν ὡς ἐλλείποντα ὑπάρχουσιν, ἀλλὰ μόλις σκιαγραφούμενα, εἰς τὸ βιβλίον του. Βλέπομεν ὅτι ἠδύνατο νὰ τὰ περιγράψῃ, καὶ λυπούμεθα ὅτι δὲν ἠθέλησε νὰ χρησιμοποιήσῃ τὴν ὕλην του. Εἴθε τὸ ἡμερολόγιόν του νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ὑπόδειγμα, ὡς νύξις εἰς ἕτερόν τινα τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις δημοδιδασκάλων; εἴθε αὐτὸς ὁ κ. Σκορδέλης νὰ συνεχίσῃ αὐτό, καὶ ἀποκτήσωμεν οὕτω, χάρις εἰς τοῦ κ. Σκορδέλη τὴν πρωτοβουλίαν, πλήρες τι καὶ ζωντανὸν ἡμερολόγιον σκοποῦν οὐχὶ τόσον τὴν διάδοσιν τῶν μυστηρίων τῆς παιδαγωγικῆς ἐπιστήμης, ὅσον τὴν ἀπεικόνισιν τῆς πραγματικῆς τῆς καθημερινῆς ζωῆς τοῦ Ἕλληνος δημοδιδασκάλου. Δὲν ζητοῦμεν μυθιστόρημα, ἀλλὰ σκηνὰς ἀληθεῖς τοῦ πρακτικοῦ βίου, αἵτινες ἔχουσι μεγαλείτερον τὸ ἐνδιαφέρον ἢ τὰ ἀποκυήματα μυθοπλαστικῆς φαντασίας, ἀρκεῖ ὁ γράφων νὰ ἠξεύρῃ νὰ γράψῃ ὀρθῶς, ἀκριβῶς καὶ ἀφελῶς ὅ,τι ἔχει νὰ μᾶς εἴπῃ.

Τὰ προσόντα ταῦτα κέκτηται ἀναντιρρήτως ὁ κ. Σκορδέλης, καὶ διὰ τοῦτο λυπούμεθα ὅτι αὐτὸς οὗτος δὲν ἔδωκεν εἰς τὸ σύγγραμμα του τοῦτο τὸν τύπον, τὸν ὁποῖον εἰς τὸν μέλλοντα μιμητήν του συνιστῶμεν. Ἡ ἐπιτυχία προηγουμένων του ἔργων, οἷα οἱ *Γονεῖς τοῦ Ρήγα* καὶ ὁ *Ἕλλην Ροβινσών*, ἔπρεπε νὰ ἐνθαρρύνῃ αὐτὸν πρὸς δραματικωτέραν ἀφήγησιν τῶν περιπετειῶν τοῦ δημοδιδασκάλου του. Ἀλλὰ (θὰ μᾶς συγχωρήσῃ ὁ ἐλλόγιμος συγγραφεὺς καὶ τοῦτο τὸ *ἀλλά*), ἀμφότερα τὰ ἔργα ταῦτα προκαλοῦσιν ἐνστάσεις τινὰς καὶ ἐπιφυλάξεις, αἵτινες ἴσως δὲν θεωρηθῶσιν ὅλως ἀβάσιμοι.

Καὶ πρῶτον, ὡς πρὸς τοὺς *Γονεῖς τοῦ Ρήγα*. Νομίζομεν τολμηρὰν καὶ περιττὴν σύγχρονως τὴν ἀνάμιξιν προσώπων ἱστορικῶν εἰς μυθογραφίας, ὅταν μάλιστα ἐξ ἀνάγκης, χάριν τῆς τοιαύτης ἀναμίξεως, παραμορφοῦται ἡ ἱστορία. Εἰς ταῦτα δύναται ἀληθῶς ὁ συγγραφεὺς ν' ἀντιτάξῃ ὅτι, μὴ ὄντων γνωστῶν τῶν κατὰ τοὺς γονεῖς τοῦ Ρήγα, τῷ ἦτο ἐπιτετραμμένον νὰ γράψῃ περὶ αὐτῶν πιθανολογῶν, χωρὶς διὰ τοῦτο νὰ προσκρούσῃ εἰς τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν. Τὸ καθ' ἡμᾶς δὲν παραδεχόμεθα ἀπολύτως τὴν τοιαύτην δικαιολόγησιν. Προκειμένου περὶ προσώπων, οἷος ὁ Ρήγας, προκρίνομεν, ἐν ἐλλείψει αὐθεντικῶν πληροφοριῶν, τὴν περισσύναξιν τῶν περὶ αὐτοῦ παραδόσεων, ὡς περισυνήγαγεν αὐτὰς ὁ κ. Πολίτης εἰς τὴν ἐν τῇ *Ἑστίᾳ* δημοσιευθεῖσαν πρό τινος διατριβήν του, ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ἡ *Νεότης τοῦ Ρήγα*. Ἡ εὔπλαστος φαντασία τῶν παίδων, εἰς τοὺς ὁποίους ἀποτείνεται ὁ συγγράφας τοὺς *Γονεῖς τοῦ Ρήγα*, διατηροῦσα πιστῶς τῶν πρώτων ἀναγνωσμάτων τὰς ἐντυπώσεις, θὰ δώσῃ ζωὴν διαρκῆ εἰς τὸν μῦθον τοῦ κ. Σκορδέλη, οἱ δὲ ἀναγνῶσταί του θὰ ἔχωσι νὰ ἐμβαθύνωσι κατόπιν εἰς τὰ τῆς ἡμετέρας ἱστορίας ὅπως ἀπομάθωσιν ὅσα ἀνέγνωσαν περὶ τῶν γονέων τοῦ πρωτομάρτυρος τῆς Ἑλληνικῆς Ἐλευθερίας. Πρὸς τί τοῦτο; Οἱ ξένοι μᾶς ἀποδίδουσι πολλὰς ἐλλείψεις, τινὰς ἀδίκως, τινὰς οὐχὶ ἄνευ λόγου· ἐκ τῶν τελευταίων τούτων εἶναι ἡ ἔλλειψις ἀκριβείας, ἀκριβείας εἰς τὰς πληροφορίας, εἰς τὰς περιγραφάς, ἀκριβείας εἰς τὰς ἰδέας. Ἀποδίδουσι συνήθως τοῦτο εἰς τὴν ὀκνηρίαν τῆς ὀξείας Ἑλληνικῆς διανοίας. Ὡς πρὸς τοῦτο νομίζω σφάλλουσιν. Ἡ ἀνακρίβεια, ἐὰν ὑπάρχῃ, εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἐλαττωματικῆς ἡμῶν ἀγωγῆς. Δὲν διδασκόμεθα μακρόθεν νὰ παρατηρῶμεν ἀκριβῶς καὶ μετὰ λεπτομερείας. Ἀλλ' οὔτε εἰς τὰ πρὸς βοήθειαν τοῦ σπουδαστοῦ βιβλία λαμβάνεται πρόνοια πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ κακοῦ τούτου. Ποσάκις ὁ ἀναζητῶν εἰς τὰ λεξικά μας τὴν ἐξήγησιν λέξεως ἀγνώστου, βλέπει, ἀντὶ πάσης ἄλλης διασαφήσεως, τὰς ἀσαφεῖς ταύτας λέξεις: «Εἶδος δένδρου,—εἶδος πτηνοῦ». Ἀπορία ψάλτου βηξ. Ἡ φυγοπονία φέρει τὴν ἀνακρίβειαν. Ἂς μὴ ὑποθάλπωμεν αὐτὴν καὶ διὰ παιδικῶν ἀναγνωσμάτων μὴ στηριζομένων εἰς τὴν ἱστορικὴν ἀκρίβειαν.

Τὸν *Ἕλληνα Ροβινσῶνα* ὁμολογῶ ὅτι δὲν ἀνέγνωσα. Ἤκουσα ὅμως ἱκανὰς αὐτοῦ περικοπὰς ἀναγινωσκομένας ἐναλλάξ, κατὰ περιόδους, ὑπὸ τῶν ἐξεταζομένων μαθητῶν ἑνὸς τῶν καλλιτέρων ἐν Ἀθήναις ἰδιωτικῶν σχολείων, κατὰ τὰς τελευταίας χειμερινὰς ἐξετάσεις. Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν ἐξητάσθησαν οἱ μικροὶ σπουδασταὶ ἐπὶ τοῦ Ροβινσῶνος αὐτοῦ.—Πῶς ἐλέγετο ὁ πατὴρ τοῦ Ροβινσῶνος;—*Ἀπόκρισις*. Κρούσιος. Ἡ ἐξελλήνισις αὕτη τοῦ Robinson Crusoé ἀνεκάλεσεν εἰς τὴν μνήμην μου τὸν Γερμανὸν Κρούσιον καὶ τὸ ὀγκῶδες ὅσῳ καὶ ἀξιοπερίεργον δι' ἡμᾶς βιβλίον του «Turkogræcia», ἀλλὰ διέκοψε τὰς τοιαύτας ἀναμνήσεις ἡ δευτέρα ἐρώτησις: Ποῦ ἐγεννήθη ὁ Ροβινσών;—Εἰς τὴν Κέρκυραν.—Εἰς τὴν Κέρκυραν! Μ' ἐξέπληξεν ἡ ἀπόκρισις, διότι εἶχον λησμονήσει πρὸς στιγμὴν ὅτι ἐπρόκειτο περὶ Ἕλληνος Ροβινσῶνος. Ἀλλὰ πρὸς Θεοῦ διατί νὰ γείνῃ Ἕλλην ὁ Ροβινσὼν καὶ νὰ μεταγεννηθῇ εἰς Κέρκυραν; Διατί ἡ καταπάτησις αὕτη τῶν δικαιωμάτων τοῦ Ἄγγλου Defoe ἐπὶ τοῦ ἔργου του; Ἐννοῶ τοὺς λόγους, οἵτινες ὤθησαν τὸν κ. Σκορδέλην εἰς τὸ νὰ ἀποκαταστήσῃ τὸ βιβλίον διδακτικώτερον καὶ μᾶλλον ἐνδιαφέρον πρὸς Ἑλληνόπαιδας, μεταβάλλων τὸν ἥρωά του εἰς Ἕλληνα καὶ περιφέρων αὐτὸν εἰς Ἑλληνικὰς χώρας, καὶ παρέχων οὕτω εἰς τὰς ἀναγνώστας του ἀφορμὴν πρὸς γνώσεις πατριδογραφίας. Ἐννοῶ δ' ἐπίσης καὶ ἐκτιμῶ τοὺς λόγους, οἵτινες ἀπηγόρευσαν εἰς αὐτὸν τὴν διατήρησιν τοῦ ὀνόματος τοῦ Ροβινσῶνος. Δὲν ἠθέλησε νὰ ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τοῦ Ἄγγλου συγγραφέως τὴν ἰδιοκτησίαν του. Ἀλλ' ἠδύνατο νομίζω εἴτε εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ βιβλίου, εἴτε ἐν προοιμίῳ, νὰ ἀναφέρῃ ὅτι ἐμιμήθη τὸν Ροβινσῶνα, καὶ ἀρκούμενος εἰς τὴν διὰ τῆς τοιαύτης ὁμολογίας καθησύχασιν τῆς συνειδήσεώς του, νὰ δώσῃ ὄνομα λῆγον εἰς *ουτος* ἢ *ιδης* εἰς τὸν πλάνητά του, πρὸς ἀποφυγὴν καὶ πάλιν τῆς ἀνακριβοῦς εἰς τοὺς ἐγκεφάλους τῶν ἀναγνωστῶν του ἐντυπώσεως, ὅτι ὁ Ροβινσὼν Κρούσιος ἐγεννήθη εἰς Κέρκυραν. Τὰ δικαιώματα τῶν συγγραφέων ἐπὶ τῶν προϊόντων τῆς φαντασίας των δὲν παραγράφονται διὰ τῆς μετὰ θάνατον δόξης, δὲν δικαιοῦται δέ τις νὰ σφετερισθῇ ὁπωσδήποτε τὰ ὀνόματα ἢ τὴν πλοκὴν τῶν ἔργων των. Δὲν δύναμαι νὰ ὑποκρύψω ὅτι οὔτε αἱ λοιπαὶ ἐπὶ τοῦ Ροβινσῶνος ἐρωτήσεις μὲ ἐνέπλησαν ἐνθουσιασμοῦ, καθόσον ἐσκεπτόμην ἀκούων αὐτάς, ὅτι ἠδύνατο ἡ ὑπομονὴ καὶ ἡ μνήμη καὶ ἡ φαντασία τῶν ἡμετέρων παίδων νὰ ἐκγυμνάζωνται σκοπιμώτερον δι' ἀναγνωσμάτων ἐχόντων πρακτικώτερον χαρακτῆρα καὶ περιστρεφομένων ἐπὶ θεμάτων εἴτε ἐθνικῶν εἴτε ἐπιστημονικῶν ἁρμοδίων διὰ παιδικὰς διανοίας. Τίς δὲ καλλίτερον τοῦ κ. Σκορδέλη γνωρίζει πῶς ἑλκύεται καὶ πῶς τρέφεται τοῦ Ἑλληνόπαιδος ἡ διάνοια;

Ἀλλ' ἡ παρέκβασις αὕτη μᾶς ἀπεμάκρυνεν ἀπὸ τοῦ Ἡμερολογίου τοῦ δημοδιδασκάλου.

Ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ μετριοπαθοῦς καὶ ὄντως πατριωτικοῦ τούτου βιβλίου προκύπτει, ὡς συμπέρασμα, διπλοῦν αἴσθημα, μελαγχολίας καὶ ἐλπίδος συγχρόνως· μελαγχολίας ἕνεκα τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων ἐλλείψεων, τὰς ὁποίας ἡ πεῖρα τοῦ ἡμετέρου δημοδιδασκάλου καταδεικνύει· ἐλπίδος, διότι ἡ θεραπεία τῶν κακῶς ἐχόντων ὑποδεικνύεται παρ' αὐτοῦ τούτου ὡς ἐφικτὴ καὶ συχνάκις εὔκολος. Καλὴ θέλησις πρὸ πάντων ἀπαιτεῖται πρὸς τοῦτο καὶ πεφωτισμένη ἐνέργεια. Ἀληθῶς, ὁ κ. Σκορδέλης παριστᾷ ἐνίοτε πολὺ ταχεῖαν τὴν ἐπίδρασιν τοῦ δημοδιδασκάλου του, καὶ ἀποροῦμεν διὰ τὴν θαυματουργὸν πολλάκις ἀποτελεσματικότητα τῶν παραινέσεων ἢ τοῦ παραδείγματός του. Οὕτω λ. χ. πρὸς ἐξολόθρευσιν τοῦ περὶ τὴν πόλιν ἐπιβλαβοῦς φλόμου, προτρέπει τοὺς παῖδας «νὰ φέρωσιν ἕκαστος ἀξίνην μικράν, σκεπάρνην, μάχαιραν παλαιὰν καὶ εἴτι παρόμοιον».— Ἐν μιᾷ ὥρᾳ

ἔκτασις δύο ἢ τριῶν στρεμμάτων οὐδ' ἴχνος φλόμου ἐρριζωμένου εἶχεν».—Τὴν ἑπομένην Κυριακὴν πολῖται περὶ τοὺς 60 φέροντες ἀξίνας ἐμιμήθησαν τοὺς παῖδας τοῦ σχολείου καὶ ἐξωλόθρευσαν τὸν βλαβερὸν φλόμον ἐκ μεγίστης ἐκτάσεως κατὰ τὰ δυτικὰ τῆς πόλεως. Τὴν δὲ προσεχῆ Κυριακὴν ἑτοιμάζονται τριπλάσιοι πολῖται νὰ ἐξέλθωσιν ἵνα ἐργασθῶσιν ὥρας τινὰς ὑπὲρ τῆς ὑγείας ἑαυτῶν καὶ τῶν τέκνων των (σελ. 79). Ἴσως ταῦτα εἶναι ὑπερβολικὰ καὶ ἀπίθανα, ἀλλὰ ὑφίσταται οὐχ ἧττον ἡ ἔνδειξις τῆς εὐεργετικῆς ἐνεργείας, τὴν ὁποίαν ὁ δημοδιδάσκαλος δύναται καὶ ὀφείλει νὰ ἐξασκῇ εἰς τὸ χωρίον του, γινόμενος οὐχὶ μόνον τῶν παίδων μορφωτής, ἀλλὰ καὶ ἀπόστολος πολιτισμοῦ καὶ ἐξημερώσεως ἐν γένει. (Ἴδε σελ. 58 καὶ ἑφεξῆς). Τοῦτο μεγάλως συναισθάνεται ὁ κ. Σκορδέλης καὶ πολλὰ τοιούτου εἴδους παραδείγματα παρενθέτει εἰς τὸ ἡμερολόγιόν του, εἰ καὶ συνήθως μετὰ τῆς αὐτῆς αἰσιοδόξου ἐμπιρύνσεως τῶν ὑπερνικηθησομένων δυσκολιῶν περιγραφόμενα. (Ἴδε ἐν ἄλλοις σελ. 46) Ἀλλ' ἡ κυρία ἐνέργεια τοῦ δημοδιδασκάλου του γίνεται, ὡς εἰκός, ἐν τῷ σχολείῳ αὐτῷ. Ἐκεῖ δὲ πρὸ πάντων διαφαίνεται ἡ πεῖρα τοῦ συγγραφέως. Συνιστῶμεν εἰς οὐχὶ μόνων τῶν δημοδιδασκάλων τὴν μελέτην ὅσα γράφει περὶ ποινῶν (σελ. 35), περὶ τάξεως ἐν τῇ ἀγωγῇ (σελ. 38), περὶ ἐξεγέρσεως τῆς προσοχῆς τοῦ παιδὸς διὰ τῆς καταργήσεως τῆς μηχανικῆς διδασκαλίας. Ὀπάσων σχολείων οἱ μαθηταὶ δὲν ὑπερτεροῦσι τοὺς ἰδικούς του, ὁποίους ἐν ἀρχῇ μᾶς τοὺς περιγράφει, ἀποστηθίζοντας τὸν ὁρισμὸν τοῦ ὄρους (σελ. 14) καὶ μὴ γνωρίζοντας ἐὰν εἶδόν ποτε ὄρος. Τί εὐκολώτερον τῆς πρακτικῆς μεθόδου, διὰ τῆς ὁποίας ὁ δημοδιδάσκαλος τοῦ κ. Σκορδέλη κατορθοῖ ἐπὶ τέλους νὰ ἐμφυσήσῃ εἰς τὰς διανοίας τῶν μαθητῶν του ὅτι «εἶναι δυνατὸν νὰ λέγῃ τὸ βιβλίον τόσον κοινὸν πρᾶγμα, ὥστε αὐτοὶ νὰ τὸ γνωρίζωσι», καὶ ὅτι «ὑπάρχει σχέσις τις μέταξὺ τῶν διδασκομένων καὶ αὐτῶν τῶν κοινῶν καὶ γνωστῶν ἡμῖν».

Οὐχ ἧττον ἀληθῆ καὶ πρακτικὰ ὅσα περὶ τῆς συνήθους μεθόδου τῆς διδασκαλίας τῶν μαθηματικῶν παρατηρεῖ, ἐπιλέγων ὅτι οὕτω τὰ μαθηματικὰ ἀμβλύνουσι τὸν νοῦν ἐντελῶς ἀντὶ τοῦ νὰ τὸν ὀξύνωσι. Πόσοι μαθηταὶ καὶ γυμνασίων ἔτι, βραδυνόμενοι διὰ τὴν δῆθεν προόδον των εἰς τὰ μαθηματικά, ἐξίστανται καὶ ἀπορροῦσιν ἐρωτώμενοι ἐὰν τὰ τρία τέταρτα ἰσοδυναμοῦσιν ἢ ὄχι πρὸς ἓξ ὄγδοα;

Πρωτίστη καὶ καιρία ἔλλειψις παρ' ἡμῖν εἶναι ἡ ἔλλειψις δημοδιδασκάλων καλῶς καὶ ἁρμοδίως μεμορφωμένων. Ἂς ἐλπίζωμεν ὅτι τὴν τοιαύτην ἔλλειψιν θὰ διορθώσωσι βαθμηδὸν τὰ ἤδη συγκροτηθέντα διδασκαλεῖα. Ἀλλὰ ταῦτα δὲν ἀρκοῦσιν. Ἀπαιτεῖται νὰ διαρωτίζηται ὁ ζῆλος τῶν ἐπιδιδομένων εἰς τὸ ἐντιμότατον στάδιον τοῦτο διὰ βιβλίων, οἷον τὸ τοῦ κ. Σκορδέλη, καὶ νὰ ὑπεκκαίηται ἡ δραστηριότης των διὰ τῆς ἐπιβλέψεως καὶ τῆς ὑποστηρίξεως τῶν προϊσταμένων αὐτῶν. Χρειάζονται βιβλία, χρειάζονται πίνακες, χρειάζονται παντὸς εἴδους βοηθήματα, πρὸ πάντων ἴσως χρειάζονται οἰκοδομήματα κατάλληλα. Τὸ περιέχον συντελεῖ πολλάκις πολὺ περισσότερον, ἢ ὅ,τι συνήθως νομίζεται, πρὸς ἀνύψωσιν τοῦ περιεχομένου. Ἡ κατάστασις τοῦ σχολείου, εἰς τὸ ὁποῖον διωρίσθη ὁ δημοδιδάσκαλος τοῦ κ. Σκορδέλη, δὲν ἀποτελεῖ δυστυχῶς ἐξαίρεσιν ἐν Ἑλλάδι. Εὐχῆς ἔργον ἤθελεν εἶναι ἐάν τις ἐκ τῶν προτιθεμένων νὰ εὐεργετήσωσι τὸ ἔθνος διὰ τῶν ἑκατομμυρίων του (καὶ ἐκ παραδειγμάτων προσφάτων γνωρίζομεν ὅτι εὐτυχῶς δὲν ἐξέλιπεν ἡ γενεὰ τῶν τοιούτων), ἐνεπνέετο ὑπὸ τῆς εὐγενοῦς ἰδέας τοῦ νὰ διαιωνίσῃ τὸ ὄνομά του διὰ τῆς ἱδρύσεως δημοτικῶν σχολείων ὅπου τοιαῦτα ἐλλείπουσι. Τὰ πρὸς ἀνέγερσιν μιᾶς Ἀκαδημίας ἢ μιᾶς Βιβλιοθήκης ἐξαρκοῦντα μόλις, ἤθελον ἀρκέσει ὅπως ἀποκαταστήσωσι τὸ ὄνομά του προσφιλὲς καὶ ἱερὸν εἰς ἑκατοντάδας ἑλληνικῶν κωμοπόλεων; ἔνθα ἤθελεν ἀναγραφῇ ἐπὶ τοῦ ταπεινοῦ προπυλαίου εὐρυχώρου, εὐαέρου καὶ καλῶς κατηρτισμένης δημοτικῆς σχολῆς.

Δ. Βικελας.

Ο ΑΝΕΜΟΣ

Οὐδέποτε ὁ ἀὴρ μένει ἀκίνητος. Ὅταν μέρος τι τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς θερμανθῇ ὑπὸ τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων, τότε ὁ ἐπ' αὐτοῦ ἀὴρ γίνεται λεπτότερος καὶ ὑψοῦται πρὸς τὰ ἀνώτερα στρώματα τῆς ἀτμοσφαίρας μέχρις οὗ φθάσῃ εἰς στρῶμα ἔχον τὴν αὐτὴν πυκνότητα, ὅτε ἑνοῦται μετ' αὐτοῦ. Καθ' ὅσον ὁ ἀὴρ οὗτος ἀναβαίνει, ἄλλο ῥεῦμα ψυχροτέρου ἀέρος ὁρμᾷ καὶ καταλαμβάνει τὴν θέσιν του. Τοιαυτοτρόπως παράγονται δύο ῥεύματα ἀνέμου· ἓν ῥεῦμα θερμοῦ ἀέρος, τὸ ὁποῖον φεύγει, καὶ ἄλλο ψυχρόν, τὸ ὁποῖον ἔρχεται. Ὁ ὑγρὸς ἀὴρ, ὁ ὁποῖος, ἐν ἴσῃ θερμότητι, εἶνε ἐλαφρότερος τοῦ ξηροῦ ἀέρος, παράγει ἐπίσης ῥεῦμα πρὸς τὰ ἄνω.

Κατὰ τὴν παραλίαν ἐν μὲν τῇ ἡμέρᾳ πνέει συνήθως ἄνεμος ἀπὸ τῆς θαλάσσης, ἐν δὲ τῇ νυκτὶ ἀπὸ τῆς ξηρᾶς. Τοῦτο συμβαίνει διότι ἡ ξηρὰ θερμαίνεται ὑπὸ τοῦ ἡλίου ταχύτερον ἢ ἡ θάλασσα· ὁ ἐπὶ τῆς ξηρᾶς θερμὸς ἀὴρ χωρεῖ πρὸς τὰ ἄνω, ἐνῷ ὁ ψυχρὸς τῆς θαλάσσης ὁρμᾷ καὶ καταλαμβάνει τὴν θέσιν του. Κατὰ δὲ τὴν νύκτα συμβαίνει τὸ ἐναντίον· ἡ ξηρὰ ἀποβάλλει τὸ θερμαντικὸν ταχύτερον τῆς θαλάσσης, ἑπομένως γίνεται ψυχροτέρα αὐτῆς, καὶ τότε ὁ ἐπὶ τῆς ξηρᾶς ἀὴρ γινόμενος βαρύτερος προχωρεῖ πρὸς τὴν θάλασσαν. Ἐπειδὴ τὰ παρὰ τὸν Ἰσημερινὸν μέρη τῆς γῆς εἶνε πολὺ θερμότερα τῶν πρὸς βορρᾶν καὶ νότον κειμένων, ὁ ἐπ' αὐτῶν ἀὴρ εἶνε πολὺ ἐλαφρότερος καὶ ἑπομένως ἀκαταπαύστως ὑψοῦται, ἄλλα δὲ ῥεύματα ψυχρότερα, ἐρχόμενα διηνεκῶς ἐκ τῶν κατεψυγμένων χωρῶν τοῦ βορρᾶ ἢ τοῦ νότου, καταλαμβάνουσι τὴν θέσιν του. Τοιουτοτρόπως δύο ὑπερκείμενα θερμὰ ῥεύματα ἀέρος πνέουσιν ἀκαταπαύστως ἀπὸ τοῦ Ἰσημερινοῦ πρὸς τοὺς πόλους, καὶ δύω κατώτερα ψυχρὰ ῥεύματα πνέουσιν ἀπὸ τῶν πόλων πρὸς τὸν Ἰσημερινόν. Ἂν ἡ γῆ ἦτο ἀκίνητος, ἠθέλομεν ἔχει διαρκῶς ἄνεμον πνέοντα ἀπὸ τοῦ βορρᾶ ἐν τῷ βορείῳ ἡμισφαιρίῳ καὶ ἄλλον ἄνεμον ἀπὸ τοῦ νότου πνέοντα ἐν τῷ νοτίῳ ἡμισφαιρίῳ. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ γῆ ἀδιαλείπτως στρέφεται μὲ μεγάλην ταχύτητα ἀπὸ δυσμῶν πρὸς ἀνατολάς, ἀμφότερα τὰ ῥεύματα ταῦτα κλίνουσιν ἀναγκαίως πρὸς δυσμάς, καὶ οὕτω ὁ μὲν ἀπὸ τοῦ βορείου πόλου ἄνεμος γίνεται βορειοανατολικός, ὁ δὲ ἀπὸ τοῦ νοτίου πόλου νοτιοανατολικός. Εἰς τινα μέρη τοῦ Ἀτλαντικοῦ καὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ οἱ ἄνεμοι οὗτοι, οὐδαμοῦ εὑρίσκοντες ἀντίστασιν, πνέουσι κατὰ τὴν αὐτὴν πάντοτε διεύθυνσιν· ἀλλ' ἔνθα πνέουσιν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς, ἡ διεύθυνσίς των μεταβάλλεται ἐκ διαφόρων προσκομμάτων.

Ἡ περὶ τῶν ἀνέμων γνῶσις εἶνε ἀναγκαιοτέρα εἰς τοὺς ναυτιλλομένους, οἵτινες ὀφείλουσι νὰ γνωρίζωσι τὰ περὶ αὐτῶν. Ἕκαστος ἄνεμος ἔχει τὸ ὄνομά του, λαμβάνων αὐτὸ ἐκ τοῦ σημείου, ἐξ οὗ πνέει. Οἱ ναυτικοὶ διαιροῦσι τοὺς ἀνέμους εἰς τριάκοντα δύο κατὰ τὰ σημεῖα τῆς ναυτικῆς πυξίδος. Δίδουσι δὲ εἰς τὸν ἄνεμον ὀνομασίας διαφόρους ἀναλόγως τῆς ὁρμῆς του, ἀπὸ τῆς νηνεμίας, ὅταν δὲν πνέῃ ποσῶς, μέχρι τῆς σφοδρᾶς καταιγίδος, ὅτε διατρέχει ἑκατὸν μίλια τὴν ὥραν. Ἡ ταχύτης τοῦ ἀνέμου ἐξακριβοῦται διὰ μηχανημάτων, δι' ὧν μετρεῖται ἡ δύναμίς του. Εἰς πολλὰς δὲ πόλεις σημειοῦται καθ' ἑκάστην ἡ δύναμις τοῦ πνέοντος ἀνέμου καθὼς σημειοῦται ἡ θερμοκρασία κατὰ τὸ θερμόμετρον.

Εἰς πολλὰ μέρη τῆς γῆς ὑπάρχουσιν ἄνεμοι φέροντες εἰδικὰ ὀνόματα. Οὕτω ὁ θερμὸς ἄνεμος, ὁ ἀπὸ τῆς ἐρήμου πνέων ἐπὶ τὴν βόρειον Ἀφρικήν, ὀνομάζεται «Σιμούν»· οἱ ἄνεμοι τοῦ Ἰνδικοῦ Ὠκεανοῦ ὀνομάζονται «Μονσοῦν» ἢ «ἐτησίαι»· αἱ καταιγίδες τοῦ Εἰρηνικοῦ Ὠκεανοῦ «τυφῶνες» καὶ αἱ σφοδραὶ τρικυμίαι τοῦ κόλπου τῆς Γουϊνέας «σίφωνες» ἢ «tornados» ἐξ ἱσπανικῆς λέξεως σημαινούσης «στρέφεσθαι». Ἡ ὀνομασία αὕτη δίδεται εἰς τοὺς ἀνέμους, οἵτινες ἐνσκήπτοντες ἐν εἴδει ῥευμάτων μετὰ νεφῶν συστρεφομένων καὶ βροχῆς καὶ χαλάζης καταστρέφουσι πᾶν τὸ προστυχόν. Συχνάκις ἐπιφέρουσι μεγάλην βλάβην εἰς δένδρα καὶ οἰκοδομάς, ἐνίοτε δὲ ἄνθρωποι καὶ ζῷα φονεύονται ὑπ' αὐτῶν.

Λ*.

ΗΛΕΚΤΡΟΜΑΓΝΗΤΙΚΗ ΖΩΝΗ

κατὰ τῆς ναυτείας τῶν ταξειδευόντων.

Ἐν Χάβρῃ ἐγένοντο τελευταῖαι δοκιμαὶ ἐφευρέσεώς τινος προταθείσης ὑπό τινος κυρίου ὀνόματι Edard, συνισταμένης δὲ εἰς ζώνην τινὰ ἠλεκτρικήν, δυναμένην νὰ προφυλάξῃ ἀπὸ τῆς ναυτιάσεως τοὺς θαλασσοπλοοῦντας. Αἱ δοκιμαὶ δὲ αὗται ἀπέβησαν ὑπὲρ τῆς ἐφευρέσεως.

Αἱ ζῶναι αὗται εἶνε κατεσκευασμέναι ἐκ μετάξης, ἀναλόγως δὲ τοῦ μήκους αὐτῶν διαιροῦνται εἰς 15—20 τμήματα, πλήρη κόνεως σιδήρου μεμιγμένης μετὰ μίγματος τιτάνου καὶ μαγνησίου καὶ ἑτέρας τινὸς οὐσίας διατηρουμένης ἀποκρύφου ὑπὸ τοῦ ἐφευρέτου. Αἱ ζῶναι ἔχουσι πλάτος 20 ἑκατοστῶν τοῦ μέτρου καὶ βάρος 1 χιλιογράμμου. Κατὰ τὸν ἐφευρέτην ἡ δύναμις τῆς ζώνης κατὰ τῆς ναυτιάσεως συνίσταται εἰς τὸ μαγνητικὸν ῥεῦμα τὸ παραγόμενον δι' αὐτῆς, ὅπερ εἶνε ὅλως ὅμοιον πρὸς τοὺς δακτυλίους, οὓς μεταχειριζόμεθα κατὰ τῆς ἡμικρανίας καὶ ἄλλων νευρικῶν παθήσεων.

Αἱ δοκιμαὶ ἐγένοντο κατὰ τὸν παρελθόντα Ἰανουάριον. Πρόσωπά τινα ὑποκείμενα εὐκόλως εἰς ναυτίασιν ἐπέβησαν τοῦ πλοίου *Φραγαϊσκος Α'* φέροντα ἕκαστον ζώνην ἠλεκτρομαγνητικὴν ἐπὶ τοῦ σώματος. Ὁ πλοῦς διήρκεσε πέντε ὥρας, ἦτο δὲ ὅλως τρικυμιώδης, ἰδίως δὲ περὶ τὸ ἀκρωτήριον Antifer. Ὁ πλοίαρχος ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν διέτασσε νὰ σταθῇ τὸ πλοῖον, ὅπερ τότε γινόμενον παίγνιον τῶν κυμάτων ἐκλονίζετο δεινῶς. Ἐν τούτοις ὅλα τὰ πρόσωπα τὰ φέροντα ζώνην παρέμειναν καθ' ὅλον τὸν πλοῦν ἀνενόχλητα, ἐνῷ ὀλίγοι τινὲς ἄνευ ζώνης ὑπέστησαν ἐν ἀρχῇ τὰ δεινὰ τῆς ναυτιάσεως. Ἀλλὰ καὶ οὗτοι κατόπιν φορέσαντες ζώνην ἐπανῆλθον μετὰ τέταρτον ὥρας εἰς τὴν ὑγιᾶ αὐτῶν κατάστασιν, ἐφαίνοντο δὲ ὡς ἀναλαβόντες. Ὅπως δὲ ἐξακριβωθῇ ἐντελῶς τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ζωνοφορίας, κύριός τις ὅστις ὑπέστη τὴν ναυτίαν ἐν ἀρχῇ καὶ κατόπιν ἐφόρεσε ζώνην ἠθέλησε νὰ δοκιμάσῃ ἂν ἀφαιρουμένης τῆς ζώνης θὰ ναυτιάσῃ καὶ πάλιν. Τὸ ἀποτέλεσμα δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐπέλθῃ, διότι ὑπέφερε πάλιν δεινῶς ὑπὸ ναυτίας. Τὰ γεγονότα ταῦτα ἐβεβαιώθησαν καὶ ὑπὸ τῶν ἰατρῶν τῶν παρευρισκομένων ἐξεπιτηδὲς κατὰ τὸν πλοῦν τοῦ ἀνωτέρω πλοίου. Τὰ πειράματα ταῦτα θέλουσιν ἐκτελεσθῆ καὶ ἀπὸ τῆς Χάβρης μέχρι τῆς Νέας Ὑόρκης.

Σ.

ΤΟ ΕΛΛΗΝΟΠΟΥΛΟ

(Ἐκ τῶν τοῦ Βίκτορος Οὐγκὼ)

Τοῦρκοι δμαθήκαν· χαλασμός, θάνατος πέρα πέρα.
Ἡ Χίος, τὸ καλὸ νησί, ἔμεινε μαύρη ἔρα,
Μὲ τὰ κρασιά, μὲ τὰ δεντρά της,
Ἡ Χίος π' ἀρχοντόσπιτα, βουνάκια καὶ λαγκάδια
Καὶ γιαὶς πλασμέναις 'ς τὸ χορὸ καμμιὰ φορὰ τὰ βράδια
Καθρέφτιζε μέσ' 'ς τὰ νερά της.

Ἔρημὰ παντοῦ· μὰ κύττεξε ἀπάνου ἐκεῖ 'ς τὸ βράχο
Σ' τοῦ κάστρου τὰ χαλάσματα ἕνα παιδὶ μονάχο.
Κρατεῖ σκυμμένο τὸ κεφάλι,
Κάθεται, μόνο στήριγμα καὶ σκέπη τ' ἀπομένει
Μιὰ κάτασπρη ἀγράμπελη, σὰν 'κεῖνο ξεχασμένη
Μέσ' 'ς τὴ φθορὰ τὴν περιὸ μεγάλη.

Φτωχὸ παιδὶ ποῦ κάθεσαι ξυπόλυτο 'ς ταῖς ράχαις,
Γιὰ νὰ μὴν κλαῖς λυπητερά, τί 'θελες τάχα νάχεις,
Γιὰ νὰ τὰ ἰδῶ τὰ θαλασσένια
Ματάκια σου ν' ἀστράψουνε, νὰ ξαστερώσουν πάλι
Καὶ νὰ σηκώσῃς χαρωπὰ 'σὰν πρῶτα τὸ κεφάλι
Μὲ τὰ μαλλιὰ τὰ χρυσαφένια;

Τί θέλεις, ἄτυχο παιδί, τί θέλεις νὰ σοῦ δώσω
Γιὰ νὰ τὰ πλέξῃς ξέγνιαστα, καὶ γιὰ νὰ καμαρώσω
Σ' τὴν πλάση σου ἀπιθωμένα
Μαλλάκια ποῦ δὲν τἄγγιξε τοῦ ψαλιδιοῦ ἡ κόψι
Καὶ κλαῖνε σκόρπια ὁλόγυρα 'ς τὴν ἔμμορφή σου ὄψι
Σὰν τῆς ἰτιᾶς τὰ φύλλα, ὥρμενα;

Σὰν τί 'μπορούσα ἀπὸ σὲ νὰ δώκῃ τὸ μαρτύρι;
Μήπως τὸ κρῖνο τοῦ 'Ιρὰν ποῦ τῶν μαγῶν σου 'μοιάζει,
Ἢ μήπως ὁ καρπὸς ποῦ κάνει
Τὸ δέντρο ποῦ ἡ παράδεισο τῶν Μουσουλμάνων ἔχει
Κι' ἕνα καθάρο ἄλογο χρόνια ἑκατὸ κι' ἂν τρέχῃ
Νἄβγῃ ἀπ' τὸν ἵσκιο του δὲ φτάνει;

Ἢ τὸ πουλὶ ποῦ φέλνοντας 'ς τὰ δάση νύχτα 'μέρα
Περνᾷ 'ς τὴ γλύκα, 'ς τὸν ἦχο καὶ ντέρι καὶ φλογέρα;
Τί θὲς ἀπ' ὅλ' αὐτὰ τὰ πλούτη;
Τἄνθος, τὸν ἔμμορφο καρπό, ἢ τὸ λαμπρὸ πουλάκι;
Καὶ μοῦ εἶπε τὸ Ἑλληνόπουλο, τὸ γαλανὸ παιδάκι:
— Βόλια 'γὼ θέλω καὶ μπαρούτι.

Κ. Παλαμας

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Σπουδαῖος πόλεμος ἐπίκειται νὰ ἐκραγῇ ἐν Ἀμερικῇ μεταξὺ τῶν ξανθῶν καὶ μελαγχρινῶν γυναικῶν. Ἐν Βασιγκτῶνι δηλ. ἔνθα θήλεις ὑπάλληλοι εἰσεχώρησαν καὶ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ταμείου, τοῦ νομισματοκοπείου καὶ εἰς ἄλλους κλάδους τῆς οἰκονομικῆς διοικήσεως, αἱ ζητοῦσαι θέσεις κυρίαι καὶ δεσποινίδες παρετήρησαν πρὸ καιροῦ ὅτι συνήθως προτιμῶνται εἰς τὰς θέσεις αἱ μελαγχρινοί. Ἕνεκα τούτου αἱ ξανθαὶ ἐζήτησαν διὰ διαφόρων μέσων νὰ μάθωσι τὸν λόγον τῆς τοιαύτης αὐτῶν ὑποτιμήσεως. Κυρία τις εὐπόληπτος ἠρώτησεν ἀνώτατόν τινα ὑπάλληλον τοῦ οἰκονομικοῦ τμήματος περὶ τούτου, οὗτος δὲ ὑψῶν τοὺς ὤμους ἀπήντησε ξηρότατα ὅτι εἶνε βεβαιωμένον διὰ μακρᾶς πείρας ὅτι αἱ ξανθαὶ εἶνε ὀλιγώτερον κατάλληλοι πρὸς ὑπαλληλίαν ὄχι μόνον διότι εἶνε εὐερεθιστότεραι καὶ εὐαισθητότεραι, ἀλλὰ καὶ διότι δὲν ἐργάζονται τόσον καλῶς καὶ ἐπιτηδείως ὅσον αἱ μελαγχρινοί. Ἡ γνώμη αὕτη γενομένη εὐθὺς γνωστὴ εἰς ὅλας τὰς τάξεις τῶν γυναικῶν ἔρριψε τὰ σπέρματα τῆς διχονοίας ἀνὰ μέσον τοῦ θήλεος φύλλου τῆς Ἀμερικῆς; διότι καὶ αἱ ξανθαὶ ὡραῖαι Ἀμεριχανίδες αἱ οὐδόλως σκεπτόμεναι νὰ ζητήσωσι θέσιν ὑπαλλήλων ἐν τοῖς ὑπουργείοις ἠσθάνθησαν ἑαυτὰς προσβεβλημένας διὰ τῆς τοιαύτης κρίσεως, οὕτω δὲ δὲν εἶνε ἀδύνατον νὰ ἐγερθῇ νέος τις πόλεμος ἐκεῖθεν τοῦ Ὠκεανοῦ. Αἱ ξανθαὶ ὅμως ἐθριάμβευσαν τελευταῖον κατὰ τῶν μελαγχρινῶν διὰ τῆς ἀκολούθου ποινῆς. Προκειμένου νὰ καταληφθῇ πολυζήτητός τις προσοδοφόρος θέσις ἐν τῷ ταμείῳ προετιμήθη δεσποινὶς φέρουσα πλουσίαν μελαινὰν κόμην· μετ' ὀλίγον ὅμως ἐγένετο γνωστὸν ὅτι ἡ δεσποινὶς αὕτη ἔφερε φενάκην καὶ ὅτι ἡ ἀληθὴς αὐτῆς κόμη ἦτο καταξανθος..... Ἴσως τοῦτο δώσῃ ἀφορμὴν κατὰ τὴν ὁρκωμοσίαν νὰ ὀμνύωσιν αἱ νέαι ὑπάλληλοι ὅτι φέρουσιν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τὰς ἰδίας αὐτῶν τρίχας.

Κατὰ τὸν παρελθόντα Ἰανουάριον ἔν τινι νομῷ τῆς Γαλλίας στίφος κοράκων πεινάλεων ἕνεκα τῆς πεσούσης χιόνος, ἐπέπεσεν ἐναντίον κυνός. Ὁ ἀριθμὸς τῶν πτερωτῶν ἐπιδρομέων ἀνήρχετο εἰς ἑκατοντάδας, ἀλλὰ τριάκοντα περίπου ἐξ αὐτῶν ἀνέλαβον τὴν προσβολήν. Οἱ κόρακες, παντοχόθεν περιστοιχίσαντες τὸν κύνα, διηρέθησαν παρευθὺς εἰς δύο μέρη· οἱ μὲν ἐπετερύγιζαν πρὸ τοῦ ζώου, οἱ δὲ ὄπισθεν, ὠθοῦντες αὐτὸ εἰς τὰ ἔμπρός. Οἱ ἐκ τῶν ἔμπροσθεν προσέβαλλον τοὺς κόρακας, ὁρμῶντες ἀπὸ ὕψους δύο περίπου μέτρων, ἐκτύπων τὸν κύνα διὰ τοῦ ράμφους, φροντίζοντες πάντοτε νὰ βυθίζωσιν αὐτὸ εἰς τὴν ἰδίαν θέσιν, δηλονότι ἐκεῖ ἔνθα ἀνέβλυζε τὸ αἷμα συνεπείᾳ τοῦ προτέρου κτυπήματος. Ἐξώρυξαν τὸν ἕνα ὀφθαλμόν του, καὶ ἤνοιξαν ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ του βαθυτάτην πληγήν, ὃν τὸν κατεβρόχθιζον δὲ ἐξ ὁλοκλήρου, ἐὰν ἐργάτης τις δὲν ἔσπευδεν εἰς βοήθειάν του. Μετὰ τὴν ἀπαγωγὴν τοῦ κυνός, οἱ κόρακες ἀντὶ νὰ φύγωσι, παρέμειναν ἐπί τινα χρόνον περιπατοῦντες πολὺ πλησίον εἰς τὴν γῆν ἄνω τῆς θέσεως, ἔνθα εἶχον συλλάβει τὴν λείαν των.

Περιηγητής τις τῶν Ἄλπεων, περιγράψας ὡς εὐσυνείδητος παρατηρητὴς τὰ ἤθη τῶν κορράκων, διηγεῖται ὅτι πολλάκις εἶδεν αὐτοὺς νὰ καταδροχθίζωσι λαγωόν, τὸν ὁποῖον εἶχον καταδιώξει, παραπλανήσαντες διὰ τῶν κρωγμῶν των, καὶ ἀναγκάσαντες νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν φωλεάν του. Γνωστὸν δὲ εἶνε ὅτι οἱ κόρακες οἵτινες ἐν τῷ κόσμῳ τῶν πτηνῶν εἶνε ὅ,τι αἱ ἀλώπεκες μεταξὺ τῶν μαστοφόρων, τρώγουσιν ἐνίοτε τὰς ὄρνιθας καὶ ἄλλα κατοικίδια πτηνά· ἀλλ' οὐδέποτε ἠκούσθη ὅτι ἦσαν ἱκανοὶ νὰ συγκροτήσωσι μάχην πρὸς κύνα, ἔστω καὶ μικροτάτου ἀναστήματος. Τὸ γεγονὸς εἶνε ἀξιομνημόνευτον, καὶ δεικνύει ὅτι κατὰ τὸν χειμῶνα, ὅτε αἱ πεδιάδες καλύπτονται ὑπὸ χιόνων, οἱ κόρακες δύνανται νὰ εἶνε ἐπικίνδυνοι.

— Γιατί σ' ἔβαλαν πάλι φυλακή;
— Γιατί ἠύρα τὸ ρωλόγι τ' ἀρεντικοῦ μου.
— Μπά; ἀμ' αὐτὸ δὲν εἶνε κακούργημα.
— Ναί, μὰ ξέρεις, τὸ εἶχα εὕρει πρὶν τὸ χάσῃ τ' ἀφεντικό.

Ἐν Ἀθήναις ἐκ τοῦ τυπογραφείου Ἀνδρέου Κορομηλᾶ 1888 — Β', 1014